

Judikatūras krājums

VISPĀRĒJĀS TIESAS SPRIEDUMS (trešā palāta)

2014. gada 11. jūlijā *

Konkurence — Aizliegtas vienošanās — Parafīna vaska tirgus — Ogļu putekļu vaska tirgus — Lēmums, ar kuru konstatēts EKL 81. panta pārkāpums — Cenu noteikšana un tirgu sadale — Mātesuzņēmuma atbildība par tā meitasuzņēmuma un tam daļēji piederoša kopuzņēmuma izdarītiem konkurences tiesību normu pārkāpumiem — Mātesuzņēmuma īstenota izšķiroša ietekme — Pieņēmums pilnīga kapitāldaļu turējuma gadījumā — Pēctecība — Samērīgums — Vienlīdzīga attieksme — 2006. gada pamatnostādnes naudas soda apmēra noteikšanai — Neierobežota kompetence

Lieta T-543/08

RWE AG, Esene (Vācija),

RWE Dea AG, Hamburga (Vācija),

ko pārstāv *C. Stadler*, *M. Röhrig* un *S. Budde*, advokāti,

prasītājas,

pret

Eiropas Komisiju, ko pārstāv *A. Antoniadis* un *R. Sauer*,

atbildētāja,

par prasību prioritāri daļēji atcelt Komisijas 2008. gada 1. oktobra Lēmuma C(2008) 5476, galīgā redakcija, par procedūru saskaņā ar [EKL] 81. pantu un EEZ līguma 53. pantu (Lieta COMP/39.181 – Sveču vasks) 1. un 2. pantu, kā arī pakārtoti samazināt prasītājām uzliktā naudas soda summu.

VISPĀRĒJĀ TIESA (trešā palāta)

šādā sastāvā: priekšsēdētājs O. Cūcs [*O. Czúcz*] (referents), tiesneši I. Labucka un D. Gracijs [*D. Gratsias*],

sekretāre K. Andova [*K. Andová*], administratore,

ņemot vērā rakstveida procesu un 2012. gada 20. marta tiesas sēdi,

pasludina šo spriedumu.

* Tiesvedības valoda – vācu.

Spriedums

Tiesvedības rašanās fakti un apstrīdētais lēmums

1. Administratīvais process un apstrīdētā lēmuma pieņemšana

- 1 Ar 2008. gada 1. oktobra Lēmumu C(2008) 5476, galīgā redakcija, par procedūru saskaņā ar [EKL] 81. pantu un EEZ līguma 53. pantu (Lieta COMP/39.181 — Sveču vasks) (turpmāk tekstā – “apstrīdētais lēmums”) Eiropas Kopienu Komisija ir konstatējusi, ka prasītājas *RWE AG* un *RWE Dea AG* (turpmāk tekstā kopā – “*RWE*”) ir kopā ar citiem uzņēmumiem pārkāpušas EKL 81. panta 1. punktu un Eiropas Ekonomikas zonas (EEZ) līguma 53. panta 1. punktu, piedaloties aizliegtās vienošanās darbībās parafīna vaska tirgū EEZ un Vācijas ogļu putekļu vaska tirgū.
- 2 Apstrīdētā lēmuma adresātes papildus prasītājam ir šādas sabiedrības: *ENI SpA*, *Esso Deutschland GmbH*, *Esso Soci  t   anonyme fran  aise*, *ExxonMobil Petroleum and Chemical BVBA* un *Exxon Mobil Corp.* (turpmāk tekstā kopā – “*ExxonMobil*”), *H&R ChemPharm GmbH*, *H&R Wax Company Vertrieb GmbH* un *Hansen & Rosenthal KG* (turpmāk tekstā kopā – “*H&R*”), *Tudapetrol Mineral  lerzeugnisse Nils Hansen KG*, *MOL Nyrt.*, *Repsol YPF Lubricantes y Especialidades SA*, *Repsol Petr  leo SA* un *Repsol YPF SA* (turpmāk tekstā kopā – “*Repsol*”), *Sasol Wax GmbH*, *Sasol Wax. International AG*, *Sasol Holding in Germany GmbH* un *Sasol Ltd* (turpmāk tekstā kopā – “*Sasol*”), *Shell Deutschland Oil GmbH*; *Shell Deutschland Schmierstoff GmbH*, *Deutsche Shell GmbH*, *Shell International Petroleum Company Ltd*, *The Shell Petroleum Company Ltd*, *Shell Petroleum NV* un *The Shell Transport and Trading Company Ltd* (turpmāk tekstā kopā – “*Shell*”), kā arī *Total SA* un *Total France SA* (turpmāk tekstā kopā – “*Total*”) (apstrīdētā lēmuma preambulas 1. apsvērums).
- 3 Parafīna vasks tiek ra  zots naftas pārstrādes r  pnic   no j  ltaftas. Tas tiek izmantots, lai ra  zotu tādas preces kā sveces, ķīmiskie izstrādājumi, riepas un autopreces, kā arī kaučuka nozarē, iesaiņojumu nozarē, l  mvielu nozarē un ko  l  jamo gumiju nozarē (apstrīdētā lēmuma preambulas 4. apsvērums).
- 4 Ogļu putekļu vasks ir izejviela, kas nepieciešama parafīna vaska ra  o  nai. Tas tiek ra  zots naftas pārstrādes r  pnic  s kā no j  ltaftas iegūto pamate  llu blakusprodukts. Tas arī tiek pārdots gala klientiem, piemēram, kokskaidu plātņu ra  zot  jiem (apstrīdētā lēmuma preambulas 5. apsvērums).
- 5 Komisija s  ka izmeklēšanu pēc tam, kad *Shell Deutschland Schmierstoff* 2005. gada 17. marta vēstulē to bija informējusi par aizliegtas vieno  n  s pastāvēšanu un iesniegusi tai pieteikumu par imunitātes pie  kir  šanu saskaņā ar Paziņojumu par atbrīvojumu no sodanaudas [naudas soda] un sodanaudas [naudas soda] samazināšanu karte  lu gadījumos (OV 2002, C 45, 3. lpp.; turpmāk tekstā – “2002. gada paziņojums par sadarbību”) (apstrīdētā lēmuma preambulas 72. apsvērums).
- 6 2005. gada 28. un 29. aprīlī Komisija saskaņā ar Padomes 2002. gada 16. decembra Regulas (EK) Nr. 1/2003 par to konkurences noteikumu   steno  šanu, kas noteikti [EKL] 81. un 82. pantā (OV 2003, L 1, 1. lpp. [  pa  sais izdevums latviešu valodā, 8. nod., 2. sēj., 205. lpp.]), 20. panta 4. punktu veica pārbaudes uz vietas “*H&R/Tudapetrol*”, *ENI*, *MOL* telpās, kā arī telpās, kas pieder *Sasol*, *ExxonMobil*, *Repsol* un *Total* grupu sabiedrībām (apstrīdētā lēmuma preambulas 75. apsvērums). Prasītājām piedero  j  m telpās netika veikta nekāda pārbaude.
- 7 2007. gada 25. maijā Komisija nosūtīja paziņojumu par iebildumiem iepriek  s 2. punktā minētajām sabiedrībām, tostarp prasītājām (apstrīdētā lēmuma preambulas 85. apsvērums). Ar 2007. gada 13. augusta vēstuli prasītājas atbildēja uz paziņojumu par iebildumiem.
- 8 2007. gada 10. un 11. decembrī Komisija sarīkoja uzklau  s  šanu, kur   piedalījās prasītājas (apstrīdētā lēmuma preambulas 91. apsvērums).

- 9 Apstrīdētajā lēmumā, ņemot vērā Komisijas rīcībā esošos pierādījumus, tā uzskatīja, ka lēmuma adresātes kā parafīna vaska un ogļu putekļu vaska ražotāju EEZ vairākums ir piedalījušās vienotā, kompleksā un turpinātā EKL 81. panta un EEZ līguma 53. panta pārkāpumā, kurš aptvēra EEZ teritoriju. Šajā pārkāpumā bija ietverti nolīgumi vai saskaņotas darbības, kuras attiecas uz cenu noteikšanu un komerciālā ziņā delikātas informācijas apmaiņu un atklāšanu, kas skar parafīna vasku (turpmāk tekstā – “pārkāpuma galvenā daļa”). Saistībā ar *RWE* (pēc tam *Shell*), *ExxonMobil*, *MOL*, *Repsol*, *Sasol* un *Total* pārkāpums, kas skar parafīna vasku, arī ietvēra klientu vai tirgu sadalīšanu (turpmāk tekstā – “pārkāpuma otrā daļa”). Turklāt *RWE*, *ExxonMobil*, *Sasol* un *Total* izdarītais pārkāpums attiecās arī uz ogļu putekļu vasku, kas tiek pārdots gala klientiem Vācijas tirgū (turpmāk tekstā – “pārkāpuma ogļu putekļu vaska daļa”) (apstrīdētā lēmuma preambulas 2., 95. un 328. apsvērumi un 1. pants).
- 10 Prettiesiskā prakse tika realizēta pret konkurenci vērstās sanāksmēs, kuras dalībnieki sauca par “tehniskām sanāksmēm” vai dažreiz par “Blauer Salon” sanāksmēm, un “ogļu putekļu vaska sanāksmēs”, kas tieši veltītas jautājumiem par ogļu putekļu vasku.
- 11 Šajā lietā uzliktie naudas sodi tika aprēķināti saskaņā ar Pamatnostādnēm naudas soda aprēķināšanai, piemērojot Regulas Nr. 1/2003 23. panta 2. punkta a) apakšpunktu (OV 2006, C 210, 2. lpp.; turpmāk tekstā – “2006. gada pamatnostādnes”), kas bija spēkā, kad iepriekš 2. punktā minētajām sabiedrībām tika paziņots paziņojums par iebildumiem.
- 12 Apstrīdētajā lēmumā tostarp ir šādas tiesību normas:

“1. pants

Šādi uzņēmumi ir pārkāpuši [EKL] 81. panta 1. punktu un no 1994. gada 1. janvāra ir pārkāpuši EEZ nolīguma 53. pantu, piedaloties norādītajos periodos turpinātā nolīgumā un/vai saskaņotās darbībās parafīna vaska nozarē kopējā tirgū un no 1994. gada 1. janvāra EEZ:

[..]

RWE-Dea AG: no 1992. gada 3. septembra līdz 2002. gada 30. jūnijam;

RWE AG: no 1992. gada 3. septembra līdz 2002. gada 30. jūnijam;

[..]

Saistībā ar šādiem uzņēmumiem pārkāpums norādītajos periodos arī attiecas uz ogļu putekļu vasku, kas pārdots gala klientiem Vācijas tirgū:

[..]

RWE-Dea AG: no 1997. gada 30. oktobra līdz 2002. gada 30. jūnijam;

RWE AG: no 1997. gada 30. oktobra līdz 2002. gada 30. jūnijam;

[..]

2. pants

Par 1. pantā minētajiem pārkāpumiem uzliek šādu naudas sodu:

ENI SpA: EUR 29 120 000;

Esso Société anonyme française: EUR 83 588 400,

no kuriem solidāri ar

ExxonMobil Petroleum and Chemical BVBA un *ExxonMobil Corporation* EUR 34 670 400 apmērā, no kuriem solidāri ar *Esso Deutschland GmbH* EUR 27 081 600 apmērā;

Tudapetrol Mineralölerzeugnisse Nils Hansen KG: EUR 12 000 000;

Hansen & Rosenthal KG solidāri ar *H&R Wax Company Vertrieb GmbH*: EUR 24 000 000,

no kuriem solidāri ar

H&R ChemPharm GmbH EUR 22 000 000 apmērā;

MOL Nyrt.: EUR 23 700 000;

Repsol YPF Lubricantes y Especialidades SA solidāri ar *Repsol Petróleo SA* un *Repsol YPF SA*: EUR 19 800 000 apmērā;

Sasol Wax GmbH: EUR 318 200 000,

no kuriem solidāri ar

Sasol Wax International AG, *Sasol Holding in Germany GmbH* un *Sasol Limited* EUR 250 700 000 apmērā;

Shell Deutschland Oil GmbH, *Shell Deutschland Schmierstoff GmbH*, *Deutsche Shell GmbH*, *Shell International Petroleum Company Limited*, *The Shell Petroleum Company Limited*, *Shell Petroleum NV* un *The Shell Transport and Trading Company Limited*: EUR 0;

RWE-Dea AG solidāri ar *RWE AG*: EUR 37 440 000;

Total France SA solidāri ar *Total SA*: EUR 128 163 000.”

2. RWE grupas un kopuzņēmuma Shell & Dea Oil struktūra

- 13 Prasītājas ir sauktas pie atbildības par *Dea Mineraloel AG*, kas tagad ir *Dea Mineraloel GmbH* (turpmāk tekstā – “*Dea Mineraloel*”), darbinieku rīcību.
- 14 No 1992. gada 3. septembra līdz 2002. gada 2. janvārim *Dea Mineraloel* bija meitasuzņēmums, kas pilnībā piederēja *RWE-Dea Aktiengesellschaft für Mineraloel und Chemie*, kura vēlāk nosaukta par *RWE Dea*. *RWE Dea* bija meitasuzņēmums, kas 99,4% apmērā piederēja *RWE AG*.
- 15 2002. gada 2. janvārī *Deutsche Shell* ieguva kopēju kontroli kopā ar *RWE Dea* pār *Dea Mineraloel*, iegādājoties 50% no *Dea Mineraloel* kapitāldaļām. Koncentrācija tika atļauta ar Komisijas 2001. gada 20. decembra Lēmumu C(2001) 4526, galīgā redakcija, atzīt koncentrāciju saderīgu ar kopējo tirgu un EEZ līgumu (Lieta COMP/M.2389 – *Shell/Dea*) (turpmāk tekstā – “lēmums atļaut koncentrāciju”). Tādējādi *Dea Mineraloel* kļuva par kopuzņēmumu, kurš tika pārsaukts par *Shell & Dea Oil* un kura 50% kapitāldaļu piederēja *Deutsche Shell* un 50% kapitāldaļu *RWE Dea*, apvienojot šo pēdējo minēto sabiedrību darbību naftas un naftas ķīmijas rūpniecībā.

- 16 2002. gada 1. jūlijā *Shell* iegādājās atlikušos 50 % no kopuzņēmuma *Shell & Dea Oil* kapitāldaļām. 2003. gadā *Shell & Dea Oil* tika pārsaukta par *Shell Deutschland Oil*. Kopš 2004. gada 1. aprīļa *Shell Deutschland Oil* “vaska” darbība tika nodota tai pilnībā piederošajam meitasuzņēmumam *Shell Deutschland Schmierstoff*.

Tiesvedība un lietas dalībnieku prasījumi

- 17 Ar prasības pieteikumu, kas Vispārējās tiesas kancelejā iesniegts 2008. gada 15. decembrī, prasītājas iesniedza šo prasību.
- 18 Pēc tiesneša referenta ziņojuma Vispārējā tiesa (trešā palāta) nolēma sākt mutvārdu procesu. Veicot Vispārējās tiesas Reglamenta 64. pantā paredzētos procesa organizatoriskos pasākumus, tā lūdza lietas dalībniekus atbildēt uz dažiem jautājumiem un iesniegt dažus dokumentus. Lietas dalībnieki šo lūgumu izpildīja noteiktajā termiņā.
- 19 Vispārējā tiesa 2012. gada 20. marta tiesas sēdē uzklusija lietas dalībnieku mutvārdu paskaidrojumus un to atbildes uz tās uzdotajiem jautājumiem.
- 20 Ņemot vērā faktu saiknes starp lietām T-540/08 *Esso* u.c./Komisija, T-541/08 *Sasol* u.c./Komisija, T-544/08 *Hansen & Rosenthal* un *H&R Wax Company Vertrieb*/Komisija, T-548/08 *Total*/Komisija, T-550/08 *Tudapetrol*/Komisija, T-551/08 *H&R ChemPharm*/Komisija, T-558/08 *ENI*/Komisija, T-562/08 *Repsol YPF Lubricantes y especialidades* u.c./Komisija un T-566/08 *Total Raffinage* un *Marketing*/Komisija un izvirzīto juridisko jautājumu tuvumu, Vispārējā tiesa nolēma pasludināt spriedumu šajā lietā vienīgi pēc tiesas sēdēm minētajās saistītajās lietās; pēdējā tiesas sēdē notika 2013. gada 3. jūlijā.
- 21 Prasītāju prasījumi Vispārējai tiesai ir šādi:
- atcelt lēmuma 1. pantu, ciktāl ar to konstatēts prasītāju EKL 81. panta 1. punkta un EEZ līguma 53. panta pārkāpums;
  - atcelt lēmuma 2. pantu, ciktāl prasītājām solidāri tiek noteikts naudas sods EUR 37 440 000 apmērā;
  - pakārtoti – lēmuma 2. pantā prasītājām solidāri noteikto naudas sodu attiecīgi samazināt;
  - piespriest Komisijai atlīdzināt tiesāšanās izdevumus.
- 22 Komisijas prasījumi Vispārējai tiesai ir šādi:
- prasību noraidīt;
  - piespriest prasītājām atlīdzināt tiesāšanās izdevumus.

Juridiskais pamatojums

- 23 Lai pamatotu savu prasību, prasītājas izvirza trīs pamatus. Ar pirmo pamatu tiek apgalvots EKL 81. panta 1. punkta un Regulas Nr. 1/2003 23. panta 2. punkta a) apakšpunkta pārkāpums, jo esot kļūdaini konstatēta ekonomiskā vienība starp prasītājām – *Dea Mineraloel*, no vienas puses, un *Shell & Dea Oil*, no otras puses. Ar pakārtoti izvirzīto otro pamatu tiek apgalvots, ka ir pārkāpts vienlīdzīgas attieksmes princips, jo ir kļūdaini piemērots 2002. gada paziņojums par sadarbību, un it

īpaši – jo *Shell* pieteikums par sadarbību netika attiecināts uz prasītājām. Ar pakārtoti izvirzīto trešo pamatu tiek apgalvots, ka ir pārkāpts Regulas Nr. 1/2003 23. panta 2. un 3. punkts, jo neesot ievēroti naudas soda summas noteikšanas principi.

1. *Pirmais pamats par to, ka esot kļūdaini konstatēta ekonomiskā vienība starp prasītājām un Dea Mineraloel vai Shell & Dea Oil*

- 24 Prasītājas apgalvo, ka, saucot tās pie atbildības par pārkāpumu, ko izdarījusi *Dea Mineraloel* periodā no 1992. gada 3. septembra līdz 2002. gada 2. janvārim, un par pārkāpumu, ko izdarījusi *Shell & Dea Oil* periodā no 2002. gada 2. janvāra līdz 30. jūnijam (turpmāk tekstā – “kopuzņēmuma periods”), Komisija ir pārkāpusi EKL 81. panta 1. punktu un Regulas Nr. 1/2003 23. panta 2. punkta a) apakšpunktu, jo tā esot kļūdaini interpretējusi uzņēmuma jēdzienu EKL 81. panta nozīmē.

Ievada apsvērumi

- 25 Saistībā ar mātesuzņēmuma solidāro atbildību par tā meitasuzņēmuma vai tam piederošā kopuzņēmuma rīcību ir jāatgādina, ka apstākļi, ka meitasuzņēmumam ir atsevišķas juridiskas personas statuss, nav pietiekams, lai liegtu iespēju tā rīcībā vainot mātesuzņēmumu (šajā ziņā skat. Tiesas 1972. gada 14. jūlija spriedumu lietā 48/69 *Imperial Chemical Industries/Komisija, Recueil*, 619. lpp., 132. punkts).
- 26 Eiropas Savienības konkurences tiesības attiecas uz uzņēmumu darbību, un uzņēmuma jēdziens ietver jebkuru vienību, kas veic saimniecisku darbību, neatkarīgi no šīs vienības juridiskā statusa un tās finansēšanas veida (Tiesas 2009. gada 10. septembra spriedums lietā C-97/08 P *Akzo Nobel u.c./Komisija*, Krājums, I-8237. lpp., 54. punkts, un Vispārējās tiesas 2011. gada 13. jūlija spriedums apvienotajās lietās T-141/07, T-142/07, T-45/07 un T-146/07 *General Technic-Otis u.c./Komisija*, Krājums, II-4977. lpp., 53. punkts).
- 27 Savienības tiesa tāpat ir precizējusi, ka šajā kontekstā uzņēmuma jēdziens ir jāsaprot kā ekonomiskas vienības apzīmējums, pat ja juridiski šo ekonomisko vienību veido vairākas fiziskas vai juridiskas personas (šajā ziņā skat. Tiesas 1984. gada 12. jūlija spriedumu lietā 170/83 *Hydrotherm Gerätebau, Recueil*, 2999. lpp., 11. punkts, un iepriekš 26. punktā minēto spriedumu lietā *Akzo Nobel u.c./Komisija*, 55. punkts un tajā minētā judikatūra; Vispārējās tiesas 2000. gada 29. jūnija spriedumu lietā T-234/95 *DSG/Komisija, Recueil*, II-2603. lpp., 124. punkts). Tādējādi tā ir uzsvērusi, ka konkurences noteikumu piemērošanai formāla divu sabiedrību nošķiršana, kas rodas to atsevišķo juridisko personību dēļ, nav izšķiroša un ka svarīgi ir, vai tās izturas tirgū kā viena vienība vai neizturas. Tādēļ var izrādīties, ka ir jānosaka, vai divas sabiedrības, kurām ir atšķirīga juridiskā personība, veido vai attiecas uz vienu un to pašu uzņēmumu, kas uzskatīts par ekonomisku vienību ar vienu un to pašu izturēšanos tirgū (iepriekš 25. punktā minētais spriedums lietā *Imperial Chemical Industries/Komisija*, 140. punkts; Vispārējās tiesas 2005. gada 5. septembra spriedums lietā T-325/01 *DaimlerChrysler/Komisija*, Krājums, II-3319. lpp., 85. punkts, un iepriekš 26. punktā minētais spriedums lietā *General Technic-Otis u.c./Komisija*, 54. punkts).
- 28 Līdzko šāda ekonomiskā vienība pārkāpj konkurences tiesību normas, tai atbilstoši personīgās atbildības principam par šādu pārkāpumu ir jāatbild (iepriekš 26. punktā minētais spriedums lietā *Akzo Nobel u.c./Komisija*, 56. punkts, un iepriekš 26. punktā minētais spriedums lietā *General Technic-Otis u.c./Komisija*, 55. punkts).
- 29 Meitasuzņēmuma rīcībā var vainot mātesuzņēmumu it īpaši tad, ja, lai gan tā ir atsevišķa juridiska persona, šis meitasuzņēmums savu rīcību tirgū nenosaka autonomi, bet būtībā piemēro mātesuzņēmuma dotus rīkojumus, ievērojot it īpaši ekonomiskās, organizatoriskās un juridiskās

saiknes, kas vieno šīs abas juridiskās vienības (šajā ziņā skat. iepriekš 26. punktā minēto spriedumu lietā *Akzo Nobel u.c./Komisija*, 58. punkts, un 2002. gada 20. marta spriedumu lietā T-9/99 *HFB u.c./Komisija, Recueil*, II-1487. lpp., 527. punkts).

- 30 Meitasuzņēmuma rīcība tirgū ir mātesuzņēmuma noteicošā ietekmē tostarp gadījumā, ja tas būtībā piemēro mātesuzņēmuma šajā ziņā dotus rīkojumus (iepriekš 25. punktā minētais Tiesas spriedums lietā *Imperial Chemical Industries/Komisija*, 133., 137. un 138. punkts, un 2000. gada 16. novembra spriedums lietā C-294/98 P *Metsä-Serla u.c./Komisija*, Krājums, I-10065. lpp., 27. punkts).
- 31 Meitasuzņēmuma rīcība tirgū ir mātesuzņēmuma noteicošā ietekmē arī gadījumā, ja mātesuzņēmums saglabā vienīgi pilnvaras noteikt vai apstiprināt noteiktus komerciāli stratēģiskus lēmumus, attiecīgajā gadījumā ar tā pārstāvju starpniecību meitasuzņēmuma struktūrās, lai gan pilnvaras noteikt meitasuzņēmuma komerciālo politiku ir deleģētas vadītājiem, kuriem ir uzticēta šī meitasuzņēmuma operacionālā vadīšana, kurus ir izvēlējusies mātesuzņēmums un kuri pārstāv un veicina tā komerciālās intereses (šajā ziņā skat. Vispārējās tiesas 2011. gada 9. septembra spriedumu lietā T-25/06 *Alliance One International/Komisija*, Krājums, II-5741. lpp., 138. un 139. punkts).
- 32 Ja meitasuzņēmuma un mātesuzņēmuma rīcības vienotība tirgū ir nodrošināta tostarp gadījumos, kas iepriekš aprakstīti 30. un 31. punktā, vai ar citām ekonomiskām, organizatoriskām un juridiskām saiknēm, kas vieno sabiedrības, tie veido vienu ekonomisku vienību un līdz ar to tie veido vienu uzņēmumu atbilstoši iepriekš 27. punktā minētajai judikatūrai. Tas, ka mātesuzņēmums un tā meitasuzņēmums ir viens uzņēmums EKL 81. panta izpratnē, ļauj Komisijai adresēt mātesuzņēmumam lēmumu, ar kuru tiek uzlikti naudas sodi, un netiek prasīts pierādīt pēdējā personisku līdzdalību šajā pārkāpumā (šajā ziņā skat. iepriekš 26. punktā minēto spriedumu lietā *Akzo Nobel u.c./Komisija*, 59. punkts).
- 33 Iepriekš 25.–32. punktā izklāstītā judikatūra ir arī piemērojama viena vai vairāku mātesuzņēmumu saukšanai pie atbildības par to kopuzņēmuma izdarīto pārkāpumu (iepriekš 26. punktā minētais spriedums lietā *General Technic-Otis u.c./Komisija*, 52.–56. punkts).
- 34 Ņemot vērā šo noteikumus, ir jāizvērtē prasītāju argumenti un apstrīdētajā lēmumā veikto konstatāciju precizitāti saistībā ar to, ka prasītājas tika sauktas pie atbildības par *Dea Mineraloel*, kas pilnībā pieder prasītājam (pirmā daļa), rīcību un *Shell & Dea Oil*, kas 50 % apmērā pieder prasītājam (otrá daļa), rīcību.

Pirmais pamats par prasītāju saukšanu pie atbildības par pārkāpumu, ko izdarīja Dea Mineraloel (periods pirms 2002. gada 2. janvāra)

Par apstrīdēto lēmumu

- 35 Apstrīdētajā lēmumā Komisija ir norādījusi:

“[..]

(545) [N]oteicošas ietekmes uz meitasuzņēmuma politiku īstenošanai nav nepieciešams īstenot meitasuzņēmuma ikdienas vadīšanu. Meitasuzņēmuma vadīšana var tikpat labi tikt uzticēta meitasuzņēmumam pašam, bet tas neizslēdz to, ka mātesuzņēmums nosaka mērķus un politikas, kas ietekmē grupas sniegumu, kā arī tās koherenci, un nosaka sodu par jebkuru rīcību, kas ir pretrunā šiem mērķiem un politikām. *RWE* faktiski atzīst, ka *RWE AG* sevi veltīja vispārēja rakstura tēmām, kā stratēģija, plānošana; kontrole un finansēšana, visas *RWE* grupas vārdā un saņēma tehniskos ziņojumus. *RWE* arī norāda, ka ne [*RWE Dea*] [valde], ne [uzraudzības padome] nav īstenojušas noteicošu ietekmi pār *Dea Mineraloel*, tās ir interesējušās par *Dea Mineraloel* darbībām [..], kas ietver kapitālu, maržu/pelņas attīstību, riskus utt., un ka

tās balstījās uz ziņojumiem, kurus tās saņēmus un kuri, izskatoties precīzi, padarīja par nelietderīgu šo darbību uzraudzīšanu [...]. Šie paziņojumi pierāda to, ka [prasītājam] bija interese un spēja īstenot kontroli vismaz pār savu meitasuzņēmumu stratēģiskajiem un finanšu aspektiem un ka tās faktiski ir īstenojušas (noteiktu) kontroli pār noteiktiem stratēģiskajiem aspektiem, kā arī ar ziņojumu sistēmas starpniecību.

- (546) Argumenti, saskaņā ar kuriem parafina vasks nebija īpaši svarīgs *RWE* un ka saņemti ziņojumi šķīta precīzi un ka līdz ar to *RWE AG* vai [*RWE Dea*] aktīvi nekontrolēja *Dea Mineraloel* darbību, nespēj pietiekami pierādīt meitasuzņēmuma faktisko autonomiju. Tas, ka pats mātesuzņēmums nav piedalījies dažādās darbībās, nav noteicošs saistībā ar jautājumu, vai to ir jāuzskata kopā ar citām operacionālajām vienībām veido vienu ekonomisku vienību. Uzdevumu sadalīšana ir parasta rīcību sabiedrību grupas ietvaros. Ekonomiska vienība pēc definīcijas izpilda visas galvenās tirgus dalībnieka funkcijas juridisko personu, kuras to veido, ietvaros. [...]
- (553) Līdz ar to Komisija secina, ka *RWE AG* un [*RWE Dea*] ir īstenojušas noteicošu un faktisku kontroli pār [*Dea Mineraloel*] no 1992. gada 3. septembra līdz 2002. gada 1. janvārim [, līdz ar to tās] ietilpst uzņēmumā, kas ir izdarījis pārkāpumu.”

Par ekonomiskās vienības starp mātesuzņēmumu un meitasuzņēmumu pastāvēšanas prezumpciju

- 36 Jānorāda, ka konkrētajā gadījumā, kad mātesuzņēmumam pieder viss tā Savienības konkurences tiesību normu pārkāpumu izdarījušā meitasuzņēmuma kapitāls, pirmkārt, šis mātesuzņēmums var īstenot izšķirošu ietekmi uz šī meitasuzņēmuma rīcību un, otrkārt, pastāv atspējojama prezumpcija, ka minētais mātesuzņēmums faktiski īsteno izšķirošu ietekmi pār sava meitasuzņēmuma rīcību. Šādos apstākļos pietiek, ka Komisija pierāda, ka viss meitasuzņēmuma kapitāls pieder tā mātesuzņēmumam, lai prezumētu, ka pēdējais minētais uzņēmums īsteno izšķirošu ietekmi uz šī meitasuzņēmuma komercpolitiku. Līdz ar to Komisija varēs uzskatīt mātesuzņēmumu par solidāri atbildīgu par tā meitasuzņēmumam uzliktā naudas soda samaksu, ja vien šis mātesuzņēmums, kuram ir jāatspēko šī prezumpcija, neiesniedz pietiekamus pierādījumus, lai pierādītu, ka tā meitasuzņēmums rīkojas tirgū autonomi (skat. iepriekš 26. punktā minēto spriedumu lietā *Akzo Nobel u.c./Komisija*, 60. un 61. punkts un tajos minētā judikatūra).
- 37 Turklāt saskaņā ar judikatūru atbildības prezumpcija, kas izriet no fakta, ka vienas sabiedrības kapitāla daļas pilnībā pieder citai sabiedrībai, ir piemērojama ne tikai gadījumā, kad pastāv tieša saikne starp mātesuzņēmumu un tās meitasuzņēmumu, bet arī tādā gadījumā kā šajā lietā, kad šī saikne ir netieša, ņemot vērā, ka pastāv cita, iestarpināta sabiedrība (Tiesas 2011. gada 20. janvāra spriedums lietā *C-90/09 P General Química u.c./Komisija*, Krājums, I-1. lpp., 90. punkts).
- 38 Mātesuzņēmumam, kuram gandrīz pilnībā pieder sava meitasuzņēmuma kapitāldaļa, principā ir analogā situācija, kādā ir ekskluzīvs īpašnieks, saistībā ar tā pilnvarām īstenot noteicošu ietekmi pār sava meitasuzņēmuma rīcību, ņemot vērā ekonomiskās, organizatoriskās un juridiskās saiknes, kas to saista ar šo meitasuzņēmumu. Tādējādi Komisijai ir tiesības šādā situācijā piemērot tādu pašu pierādīšanas pienākuma regulējumu, proti, prezumēt, ka minētais mātesuzņēmums faktiski izmanto savas iespējas īstenot izšķirošu ietekmi uz tā meitasuzņēmuma rīcību. Protams, nav izslēgts, ka noteiktos gadījumos kapitāldaļu īpašniekiem, kuri atrodas mazākumā, attiecībā uz meitasuzņēmumu varētu būt tiesības, kas ļautu apšaubīt iepriekš minēto analogiju. Protams, nav izslēgts, ka noteiktos gadījumos kapitāldaļu īpašniekiem, kuri atrodas mazākumā, attiecībā uz meitasuzņēmumu varētu būt tiesības, kas ļautu apšaubīt iepriekš minēto analogiju. Tomēr, pat neņemot vērā faktu, ka šādas tiesības parasti nav attiecināmas uz patiešām minimālām kapitāldaļām, kā tas ir konkrētajā gadījumā, izskatāmajā lietā prasītājas nav norādījušas nevienu šādu apstākli (šajā ziņā skat. Vispārējās tiesas 2011. gada 7. jūnija spriedumu lietā *T-217/06 Arkema France u.c./Komisija*, Krājums, II-2593. lpp., 53. punkts).

- 39 Ja šī prezumpcija nav atspēkota, tad Komisija var konstatēt, ka meitasuzņēmums un tiešie un netieši mātesuzņēmumi ir viena ekonomiska vienība un līdz ar to veido vienu uzņēmumu iepriekš 27. punktā minētās judikatūras nozīmē. Tas, ka mātesuzņēmums un tā meitasuzņēmums ir viens uzņēmums EKL 81. panta izpratnē, ļauj Komisijai adresēt mātesuzņēmumam lēmumu, ar kuru ir uzlikts naudas sods, un neliek prasīt pierādīt pēdējā personisku dalību šajā pārkāpumā (skat. iepriekš 32. punktā minēto judikatūru).
- 40 Saskaņā ar judikatūru, lai atspēkotu iepriekš 36. punktā izklāstīto prezumpciju, prasītājam ir jāiesniedz jebkādi pierādījumi saistībā ar organizatoriskām, ekonomiskām un juridiskām saiknēm starp tām un *Dea Mineraloel*, kurus tās uzskata par tādiem, kas liecina, ka tās neveidoja vienu ekonomisku vienību. Vispārējai tiesai savā vērtējumā ir jāņem vērā visi pierādījumi, kuru raksturs un nozīmīgums var atšķirties atkarībā no katras attiecīgās lietas īpašajām iezīmēm (Vispārējās tiesas 2007. gada 12. decembra spriedums lietā T-112/05 *Akzo Nobel* u.c./Komisija, Krājums, II-5049. lpp., 65. punkts).
- 41 Turklāt ir jāatgādina, ka šī prezumpcija balstās uz konstatējumu, ka, izņemot ārkārtas apstākļus, sabiedrība, kurai pilnībā pieder meitasuzņēmums, var, ņemot vērā tikai šo dalību kapitālā, īstenot izšķirošu ietekmi uz šī meitasuzņēmuma rīcību un, otrkārt, ka šīs ietekmes faktiskā neīstenošana parasti vislietderīgāk var tikt atrasta tādu vienību gadījumā, attiecībā uz kurām šī prezumpcija ir spēkā (Tiesas 2011. gada 29. septembra spriedums lietā C-521/09 P *Elf Aquitaine*/Komisija, Krājums, I-8947. lpp., 60. punkts).
- 42 Turklāt prezumpcijas par mātesuzņēmuma, kam pieder pilnībā vai gandrīz pilnībā meitasuzņēmums, faktiskas izšķirošas ietekmes uz tā komerciālo rīcību piemērošana ir pamatota ar to, ka, ja mātesuzņēmums ir vienīgais meitasuzņēmuma akcionārs, tā rīcībā ir visi līdzekļi, lai pieskaņotu meitasuzņēmuma komerciālo rīcību savai komerciālajai rīcībai. Konkrētāk, vienīgais akcionārs principā definē meitasuzņēmuma autonomijas apjomu, nosakot tā statūtus, izvēlas tās vadību un pieņem vai apstiprina meitasuzņēmuma stratēģiskos komerciālos lēmumus, attiecīgajā gadījumā ar tās pārstāvju piedalīšanos tā struktūrvienībās. Tapat ekonomiskā vienotība starp mātesuzņēmumu un tā meitasuzņēmumu parasti tiek papildus nodrošināta ar pienākumiem, kas izriet no dalībvalstu komercietībām, tādiem kā konsolidētās grāmatvedības kārtošana, meitasuzņēmuma pienākums periodiski sniegt atskaiti par savām darbībām mātesuzņēmumam, kā arī ar to, ka kopsapulce, kuru veido vienīgi mātesuzņēmums, apstiprina gada pārskatu; tas obligāti nozīmē to, ka mātesuzņēmums vismaz lielos vilcienos seko līdzī meitasuzņēmuma komercdarbībai.
- 43 Tādējādi prezumpcija par mātesuzņēmuma, kam pieder pilnībā vai gandrīz pilnībā meitasuzņēmums, faktiskas izšķirošas ietekmes uz tā komerciālo rīcību piemērošana ir pamatota, ciktāl tā aptver raksturīgās situācijas saistībā ar attiecībām starp meitasuzņēmumu un vienīgo mātesuzņēmumu, paredzot, ka tas, ka kādam mātesuzņēmumam pilnībā vai gandrīz pilnībā pieder meitasuzņēmuma kapitāldaļa, principā nozīmē to rīcības vienotību tirgū.
- 44 Tomēr ieinteresētajām sabiedrībām pēc paziņojuma par iebildumiem ir pilnībā bijusi iespēja pierādīt, ka iepriekš 42. punktā aprakstītie mehānismi, kas parasti izraisa meitasuzņēmuma komerciālās rīcības pieskaņošanu mātesuzņēmuma komerciālajai rīcībai, nav funkcionējuši parastā veidā, līdz ar to grupas ekonomiskā vienotība bija pārrauta.

Par prasītāju argumentiem prezumpcijas atspēkošanai

- 45 Šajā lietā prasītājas neapstrīd to, ka, pamatojoties uz to, ka *RWE Dea* pieder visas *Dea Mineraloel* kapitāldaļas un *RWE AG* piederēja tās kapitāldaļas 99,4 % apmērā, Komisija esot varējusi prezumēt, ka, neesot pierādījumiem par pretējo, tās ir faktiski īstenojušas noteicošu ietekmi uz *Dea Mineraloel* komerciālo rīcību.

46 Tomēr tās uzskata, ka savā atbildē uz paziņojumu par iebildumiem tās ir sniegušas pietiekamus pierādījumus, lai atspēkotu prezumpciju.

– Par *Dea Mineraloel* operacionālo autonomiju

47 Prasītājas apgalvo, ka Komisija apstrīdētajā lēmumā ir kļūdaini uzskatījusi, ka mātesuzņēmuma noteicošās ietekmes īstenošanai pār meitasuzņēmuma komerciālo rīcību nebija nepieciešams “ņemt rokā” meitasuzņēmuma ikdienas vadīšanu. Tādēļ to argumenti, kas izklāstīti atbildē uz paziņojumu par iebildumiem, esot pietiekami, lai atspēkotu prezumpciju.

48 Pirmkārt, prasītājas precizē, ka *RWE AG* kā grupas galvenā sabiedrība ir koncentrējusies uz grupas vadīšanas uzdevumiem, tādiem kā stratēģija, plānošana, kontrole un finansēšana. *RWE AG* neesot īstenojusi nekādu ietekmi uz *RWE Dea* vai *Dea Mineraloel* rīcības operacionālo daļu.

49 Šajā ziņā Vispārējā tiesa ir nospriedusi, ka tas, ka meitasuzņēmumam ir pašam sava vietējā vadība un pašai savi līdzekļi, nepierāda, ka tas definē savu rīcību tirgū autonomi no sava mātesuzņēmuma. Uzdevumu sadalīšana starp meitasuzņēmumiem un to mātesuzņēmumiem un, konkrētāk, tas, ka meitasuzņēmuma, kas pilnībā pieder mātesuzņēmumam, vietējai vadībai tiek pilnībā uzticēta ikdienas vadības īstenošana, ir parasta prakse liela izmēra uzņēmumiem, kuros ietilpst daudzi meitasuzņēmumi, kuri beigu beigās pieder tai pašai jumta sabiedrībai. Līdz ar to gadījumā, kad pilnībā vai gandrīz pilnībā pieder meitasuzņēmums, kas tieši iesaistīts pārkāpumā, ar šajā ziņā iesniegtiem pierādījumiem nevar atspēkot prezumpciju par mātesuzņēmuma jeb jumta sabiedrības faktiskas izšķirošas ietekmes īstenošanu attiecībā uz meitasuzņēmuma rīcību (šajā ziņā skat. iepriekš 31. punktā minēto spriedumu lietā *Alliance One International/Komisija*, 130. un 131. punkts).

50 Šādu pieeju turklāt pamato tas, ka gadījumā, kad mātesuzņēmumam pilnībā vai gandrīz pilnībā pieder meitasuzņēmums, principā pastāv viena komerciāla interese un meitasuzņēmuma struktūru locekļus nozīmē un amatā ieceļ vienīgais akcionārs, kurš var vismaz neformāli dot rīkojumus un tiem noteikt snieguma kritērijus. Līdz ar to šādā gadījumā obligāti pastāv uzticības attiecības starp meitasuzņēmuma vadītājiem un mātesuzņēmuma vadītājiem, un šie vadītāji obligāti rīkojas, pārstāvot un veicinot vienu pastāvošo komerciālo interesi, proti, mātesuzņēmuma interesi (skat. iepriekš 31. punktu). Tādējādi mātesuzņēmuma un meitasuzņēmuma rīcības vienotība tirgū tiek nodrošināta, neskatoties uz jebkādu autonomiju, kas piešķirta meitasuzņēmuma vadītājiem saistībā ar tās operacionālo vadību, kura ietilpst *stricto sensu* tā komerciālās politikas definēšanās. Turklāt parasti vienīgais akcionārs definē pats un atbilstoši savām interesēm meitasuzņēmuma lēmumpieņemšanas kārtību un nosaka tā operacionālās autonomijas apjomu, kurus tas var grozīt pēc savas gribas, grozot noteikumus, kas regulē meitasuzņēmuma darbību, vai pat pārstrukturēšanas kārtībā izveidojot neformālās lēmumpieņemšanas struktūras. Tādējādi meitasuzņēmuma vadība nodrošina, īstenojot savu autonomo kompetenci, tās komerciālās rīcības atbilstību pārējās grupas komerciālajai rīcībai.

51 Otrkārt, ir jāpiebilst, ka prasītāju izvirzītie apstākļi norāda uz decentralizētu vadību, kas ir tipiska liela izmēra uzņēmumiem, kuri veica dažādas darbības; tas nekādā gadījumā nav izņēmuma apstākļi. Tieši pretēji, prasītājas atzīst, ka *RWE AG* nodarbojas ar tādām tēmām kā stratēģija, plānošana, kontrole un finanses visas grupas vārdā un saņēma tehniskos ziņojumus no *Dea Mineraloel*, taču *RWE Dea* interesējās par *Dea Mineraloel* darbībām, kas ietvēra kapitālu, maržu un peļņas attīstību un riskus.

52 Treškārt, prasītājas uzskata, ka Komisija apstrīdētajā lēmumā ir īstenojusi nesaskanīgu pieeju, jo izvērtēja operacionālo vadību mātesuzņēmumu saukšanas pie atbildības par *BP* un *Mobil* kopuzņēmuma rīcību kontekstā (apstrīdētā lēmuma 374. apsvērums). Tomēr Komisija esot atteikusies ņemt vērā *Dea Mineraloel* operacionālo autonomiju.

- 53 Šajā ziņā ir jāuzsver (skat. arī šī pamata otrās daļas izvērtēšanu), ka katra mātesuzņēmuma attiecīgās pilnvaras kopuzņēmuma operacionālajā vadīšanā ir atbilstošs apstāklis, lai izvērtētu mātesuzņēmumu par to kopuzņēmuma izdarīto pārkāpumu saukšanu pie atbildības, jo kopuzņēmumā apvienotā vadība liecina par ekonomiskās vienības pastāvēšanu starp kopuzņēmumu un mātesuzņēmumiem, kas īsteno kopējo vadīšanu. Tomēr *Dea Mineraloel* gadījumā nav runas par kopuzņēmumu, bet par *RWE Dea* pilnībā piederošu meitasuzņēmumu, kuram ir piemērojami citi noteikumi par pierādījumiem, jo pastāv viens akcionārs un visus vadītājus tieši vai netieši izraugās vai iecel viens vienīgs mātesuzņēmums (skat. iepriekš 42. un 50. punktu).
- 54 Tādēļ argumentam saistībā ar saukšanas pie atbildības par kopuzņēmuma, ko izveidojušas *BP* un *Mobil*, izdarīto pārkāpumu izvērtēšanu nav nozīmes.
- 55 No tā izriet, ka prasītāju argumenti par *Dea Mineraloel* operacionālo autonomiju, ar kuriem nevar tikt pierādīts, ka ekonomiskā vienība starp to un prasītājam esot bijusi pārrauta, ir jānoraida.
- Par ietekmes uz darbībām, kas saistītas ar parafīna vasku, neesamību un šo produktu pārdošanas nelielo procentuālo daļu *Dea Mineraloel* apgrozījumā
- 56 Prasītājas apgalvo, ka *RWE AG* nav sniegusi nekādus norādījumus *Dea Mineraloel* saistībā ar kārtējo jautājumu risināšanu. Vienīgi saistībā ar lielu projektu, kuri ir nozīmīgi visai grupai, īstenošanu tai esot bijusi jāsaņem piekrišana no *RWE AG* valdes un uzraudzības padomes. Tā kā darbības saistībā ar “parafīna vasku” tomēr nekad neesot bijušas svarīgas visai grupai kopumā, minētās *RWE AG* struktūrvienības nekad neesot nodarbojušās ar jautājumiem par vadīšanu šajā jomā.
- 57 Tāpat prasītājas norāda, ka ne *RWE Dea* valde, ne uzraudzības padome nav ne īstenojusi ietekmi uz *Dea Mineraloel* darbību saistībā ar “parafīna vasku”, ne sniegusi *Dea Mineraloel* norādes saistībā ar šo darbību. Turklāt saistībā ar parafīna vaska ražošanu *RWE Dea* valde esot vienīgi saņēmusi iknedēļas finanšu pārskatus, kuros ietverti *Mineralölwerk Grasbrook* darbību rezultāti. Šī iknedēļas finanšu pārskata iesniegšana būtībā esot atbildusi grāmatvedības iesniegtajam ikmēneša rezultātam. Tādēļ no *RWE Dea* skatpunkta nebija nepieciešams aktīvi sekot līdzi darbībai saistībā ar “parafīna vasku”.
- 58 Prasītājas uzskata, ka darbība, uz kuru attiecās aizliegtā vienošanās, atspoguļo 0,1–0,2 % no *Dea Mineraloel* apgrozījuma, kas esot “spēcīga norāde” par grupas vadītāju noteicošās ietekmes neesamību.
- 59 Pirmkārt, saskaņā ar judikatūru Komisijas tiesības adresēt sabiedrību grupas mātesuzņēmuma lēmumu, ar kuru uzliek naudas sodus, izriet nevis no tā, ka mātesuzņēmums būtu pamudinājis savu meitasuzņēmumu izdarīt pārkāpumu, vai – vēl jo mazāk – no mātesuzņēmuma dalības minētajā pārkāpumā, bet gan no apstākļa, ka tie veido vienu uzņēmumu EKL 81. panta izpratnē. Faktiski, lai mātesuzņēmumu vainotu tā meitasuzņēmuma izdarītajā pārkāpumā, nav vajadzīgi pierādījumi par to, ka mātesuzņēmums ietekmē sava meitasuzņēmuma politiku konkrētā jomā, uz ko ir bijis vērts pārkāpums. No tā izriet, ka tam, ka mātesuzņēmuma vadītāji nav zinājuši par pārkāpumu un ka tie nesniedz norādes par preču, saistībā ar kuriem notikusi aizliegtā vienošanās, ražošanu vai pārdošanu, nav nozīmes saistībā ar prezumpcijas atspēkošanu (iepriekš 40. punktā minētais Vispārējās tiesas 2007. gada 12. decembra spriedums lietā *Akzo Nobel u.c./Komisija*, 58. un 83. punkts, un 2011. gada 13. jūlija spriedums lietā *T-38/07 Shell Petroleum u.c./Komisija*, Krājums, II-4383. lpp., 69. un 70. punkts).
- 60 Tāpat identisku iemeslu dēļ tas, ka joma vai darbība, uz kuru attiecas pārkāpums, pārstāv vienīgi nelielu daļu no grupas vai mātesuzņēmuma visām darbībām, nevar pierādīt minētā meitasuzņēmuma autonomiju no sava mātesuzņēmuma, un tam līdz ar to nav ietekmes uz prezumpcijas par mātesuzņēmuma izšķirošas ietekmes pār meitasuzņēmuma komerciālo politiku tirgū piemērošanu (Vispārējās tiesas 2009. gada 30. septembra spriedums lietā *T-168/05 Arkema/Komisija*, Krājumā nav

publicēts, 79. punkts; šajā ziņā skat. Vispārējās tiesas 2007. gada 26. aprīļa spriedumu apvienotajās lietās T-109/02, T-118/02, T-122/02, T-125/02, T-126/02, T-128/02, T-129/02, T-132/02 un T-136/02 *Bolloré u.c./Komisija*, Krājums, II-947. lpp., 144. punkts).

- 61 Turklāt preču, saistībā ar kurām tika īstenota aizliegtā vienošanās, pārdošanu nelielā daļa no grupas apgrozījuma neietekmē to, ka šajā jomā sasniegtie rezultāti parasti ietilpst mātesuzņēmumu konsolidētajos rezultātos. Tādēļ šo darbību rentabilitāte ietilpst mātesuzņēmumu un grupas kopumā interesēs.
- 62 Turklāt ir jāatgādina, ka formālu norāžu, kuras mātesuzņēmums sniedzis meitasuzņēmumam, pastāvēšana nav prasīta, lai pierādītu ekonomisko vienību starp šīm sabiedrībām (skat. iepriekš 31. punktu). Ekonomiskā vienība starp tām ir arī nodrošināta, ja pilnvaras noteikt meitasuzņēmuma komerciālo politiku *stricto sensu* ir deleģētas tās vadītājiem, kuriem ir uzticēta tās operacionālā vadība, kurus ir izvēlējusies mātesuzņēmums, kurus amatos patur mātesuzņēmums un kuri pārstāv un veicina vienīgo pastāvošu komerciālo interesi, t.i., mātesuzņēmuma, kurš ir meitasuzņēmuma vienīgais īpašnieks, komerciālo interesi. Šie vadītāji tādējādi nodrošina meitasuzņēmuma rīcības atbilstību mātesuzņēmuma rīcībai, īstenojot savas autonomas kompetences (skat. iepriekš 50. punktu). Tādēļ mātesuzņēmuma iesaistīšanās var tikt paredzēta situācijās, kurās meitasuzņēmuma rezultāti neatbilst mātesuzņēmuma paredzētajiem rezultātiem, taču normāla snieguma gadījumā mātesuzņēmums var izvēlēties vienīgi sekot meitasuzņēmuma darbībai ar tā iesniegto ziņojumu palīdzību un ar iespējamo stratēģisko lēmumu akceptēšanu.
- 63 Tādējādi prasītāju argumenti par to, ka tām nav bijusi ietekme parafīna vaska jomā, ir jānoraida.
- 64 Tādēļ ir jāapstiprina Komisijas konstatācija, saskaņā ar kuru prasītājas un *Dea Mineraloel* bija uzņēmums, kas ir izdarījis pārkāpumu periodā no 1992. gada 3. septembra līdz 2002. gada 1. janvārim. Līdz ar to Komisija nav pieļāvusi kļūdu, saucot tās pie atbildības par pārkāpumu.

Par apgalvoto prasītāju atbildību bez vainas

- 65 Prasītājas uzskata, ka Komisijas pieeja šajā lietā ietver atbildību, “kas ir praktiski atdalīta no jebkādas vainas”; tas neesot saderīgi ar personiskās atbildības principu. Prasītāju argumentu, kas izvirzīti, lai atspēkotu prezumpciju par noteicošās ietekmes faktisku īstenošanu, noraidīšanas sekas esot tādas, ka šī prezumpcija tiek transformēta neatspēkojamā prezumpcijā par ekonomiskas vienības pastāvēšanu gadījumā, kad mātesuzņēmumam pilnībā pieder meitasuzņēmums.
- 66 Ir jāatgādina, ka prezumpcija par mātesuzņēmuma, kam pieder pilnībā vai gandrīz pilnībā meitasuzņēmums, faktiskas izšķirošas ietekmes uz tā komerciālo rīcību piemērošana ir pamatota, ciktāl tā aptver raksturīgās situācijas saistībā ar attiecībām starp meitasuzņēmumu un vienīgo mātesuzņēmumu, un ka minētā prezumpcija nav neatspēkojama (skat. iepriekš 41.–44. punktu).
- 67 Prezumpcijas atspēkošana tomēr nav jautājums par pierādījumu daudzumu un detalizāciju gadījumā, kad šie pierādījumi liecina par parastu situāciju liela starptautiska uzņēmuma organizēšanā, kurā operacionālās vadības pilnvaras ir deleģētas vietējo vienību vadītājiem. Lai atspēkotu šo prezumpciju, ir jāiesniedz neparasti apstākļi, kas liecina, ka, lai gan mātesuzņēmumiem piederēja grupas meitasuzņēmumu visas kapitāldaļas, grupas ekonomiskā vienotība ir bijusi sarauta, jo mehānismi, kas nodrošina meitasuzņēmumu un mātesuzņēmumu komerciālās rīcības saskaņotību, funkcionēja neparasti.

- 68 Turklāt atbilstoši sodu un sankciju individualizācijas principam, kas ir piemērojams ikvienā administratīvajā procesā, kura rezultātā atbilstoši Savienības konkurences noteikumiem var tikt piemērotas sankcijas, uzņēmums drīkst tikt sodīts tikai par faktiem, kuri tam ir individuāli inkriminēti (šajā ziņā skat. Vispārējās tiesas 2001. gada 13. decembra spriedumu apvienotajās lietās T-45/98 un T-47/98 *Krupp Thyssen Stainless un Acciai speciali Terni/Komisija, Recueil*, II-3757. lpp., 63. punkts).
- 69 Tomēr šis princips ir jāsaskaņo ar uzņēmuma jēdzienu un ar judikatūru, atbilstoši kurai apstākļi, ka mātesuzņēmums un meitasuzņēmums ir viens uzņēmums EKL 81. panta nozīmē, ļauj Komisijai adresēt lēmumu par naudas soda uzlikšanu sabiedrību grupas mātesuzņēmumam. Tādējādi jākonstatē, ka prasītājas ir personīgi sodītas par pārkāpumu, kas tiek uzskatīts par tādu, kuru tās pašas ir izdarījušas, ciešo ekonomisko un juridisko saikņu dēļ, kas vienoja to ar *Dea Mineraloel* un izrietēja no tā, ka *Dea Mineraloel* pilnībā piederēja tās kapitāldaļas (šajā ziņā skat. iepriekš 30. punktā minēto spriedumu lietā *Metsä-Serla u.c./Komisija*, 34. punkts).
- 70 No iepriekš minētā izriet, ka Komisija, pamatojoties uz attiecīgo prezumpciju, kas šajā lietā nav atspēkota, varēja konstatēt, ka prasītājas ietilpa uzņēmumā, kas bija pārkāpis EKL 81. pantu. Tādēļ personiskās atbildības princips un sodu un sankciju individualizācijas princips ir ticis ievērots.
- 71 No tā izriet, ka šis iebildums ir jānoraida.
- 72 Ņemot vērā iepriekš minēto, ir jāsecina, ka Komisija nav pārkāpusi EKL 81. pantu un Regulas Nr. 1/2003 23. panta 2. punktu, saucot prasītājas pie atbildības par pārkāpumu, ko izdarījusi *Dea Mineraloel*.
- 73 No tā izriet, ka pirmā pamata pirmā daļa ir jānoraida.

Par otro daļu saistībā ar to, ka prasītājas ir sauktas pie atbildības par pārkāpumu, ko izdarījusi Shell & Dea Oil (periods no 2002. gada 2. janvāra līdz 30. jūnijam)

- 74 Prasītājas apgalvo, ka Komisija tās ir kļūdaini saukusi pie atbildības par pārkāpumu, ko izdarīja *Shell & Dea Oil*, kopuzņēmums, kas vienādās daļās piederēja *RWE Dea* un *Shell* kopuzņēmuma periodā no 2002. gada 2. janvāra līdz 30. jūnijam. Tās norāda, ka *Shell* kopš kopuzņēmuma izveidošanas ir uzņēmis tā operacionālo kontroli. Līdz ar to Komisija nevar uzlikt naudas sodu prasītājam par šīs vienības izdarīto pārkāpumu.
- 75 Apstrīdētajā lēmumā Komisija ir saukusi *Shell* un *RWE* pie solidāras atbildības par *Shell & Dea Oil* pret konkurenci vērsto rīcību (apstrīdētā lēmuma 552. apsvērums). Komisija ir saukusi prasītājas pie atbildības, pamatojoties uz šādiem apsvērumiem:

“[..]

(510) Kad *Shell* un [*RWE Dea*] izveidoja savu kopuzņēmumu 2002. gada janvārī, pastāvošā sabiedrība *Dea Mineraloel* [...] kalpoja par līdzekli uz kopuzņēmumu, kas 2002. gada 2. janvārī tika pārsaukts par *Shell & Dea Oil GmbH* un vienlaicīgi kļuva par meitasuzņēmumu, ko kopēji kontrolē *Deutsche Shell GmbH* (50 %) un [*RWE Dea*] (50 %). Kopuzņēmums tika izveidots ar nodomu, ka pēc starplaika posma, kas sākas ar kopuzņēmuma izveidošanu un beidzās vēlākais 2004. gada 1. jūlijā, *Shell* iegūs ekskluzīvu kontroli pār saistītajā darbībā. Starplaika posmā valdes locekļi, kuriem bija uzticēta kopuzņēmuma kārtējo jautājumu risināšana, bija vienlīdzīgi jāieceļ katram akcionāram; tomēr valdes priekšsēdētājam bija noteicošā balsis un viņu iecēla *Shell*. Turklāt katram dalībniekam bija noteiktas veto tiesības, kas paredzētas, lai aizsargātu tā noteicošo ietekmi kopuzņēmumā, un līdz ar to starplaika posmā *Shell* un *RWE* īstenoja kopēju kontroli pār kopuzņēmumu [apstrīdētā lēmuma 666. zemsvītras piezīme, kurā šajā ziņā ir norādīts uz lēmumu atļaut koncentrāciju].

[..]

(549) [No judikatūras un it īpaši no Vispārējās tiesas 2006. gada 27. septembra sprieduma lietā T-314/01 *Avebe*/Komisija, Krājums, II-3085. lpp., izriet], ka vadības pilnvaras, kas vienai sabiedrībai ir pār citu, var būt faktiski pierādījumi par noteicošas ietekmes īstenošanu pār citu uzņēmumu. Šajā lietā *Shell* un *RWE* kopējās vadības pilnvaras kopuzņēmuma valdē ir pierādītas (skat. 510. apsvērumu), pamatojoties uz kopuzņēmuma līgumu. Valdes locekļus, kuriem uzticēta kopuzņēmuma kārtējo jautājumu risināšana, arī bija jāieceļ katram [akcionāram]. [Akcionāru] kopsapulces lēmumi bija jāpieņem ar vienkāršo vairākumu (katram dalībniekam ir 50 % no balsīm, lēmumu varēja bloķēt viens vai otrs dalībnieks). Attiecīgā perioda laikā noteikti lēmumi bija jāpieņem kopuzņēmuma komitejai, kurā ietilpst seši locekļi, pusi no kuriem iecēļ katrs [akcionārs]; lēmumi tiek pieņemti ar vienbalsību. Kopuzņēmuma komitejai bija pilna brīvība un pilnvaras saistībā ar noteiktu skatu stratēģisko lēmumu, tādu kā uzņēmuma plāns, ikgadējais ekspluatācijas budžets, strukturālās izmaiņas kopuzņēmuma ietvaros, ieguldījumi, kas pārsniedz noteiktu lielumu, un valdes locekļu nominēšana (iepriekš 510. punktā minētās “veto tiesības”). Līdz ar to, ņemot vērā šīs veto tiesības, kas aizsargā kopuzņēmuma katra dalībnieka noteicošo ietekmi, Komisija secināja, ka kopuzņēmuma perioda laikā *Shell* un *RWE* īstenoja kopējo kontroli pār kopuzņēmumu [skat. apstrīdētā lēmuma 680. zemsvītras piezīmi un lēmumu atļaut koncentrāciju].

(550) Šajos apstākļos tas, ka valdes priekšsēdētājam, ko iecēla *Shell*, ir noteicošā balss, nevar tikt uzskatīts par būtisku faktoru, pat vēl mazāk nekā par noteicošu, ar kuru var tikt apšaubīta *Shell* un *RWE* kopējā atbildība [..]. jo šī sistēma neskar veto tiesības. Ņemot vērā kopuzņēmuma vadības struktūru, *RWE* arguments, saskaņā ar kuru kopuzņēmuma komerciālā un cenu politika tika noteikta vienīgi ar *Shell* lēmumiem un bija vienīgi *Shell* kontrolē un kopuzņēmuma vadības struktūra bija integrēta *Shell* struktūrā, nevar tikt akceptēts. Tāpat tas, ka kopš kopuzņēmuma izveidošanas tika paredzēts, ka *Shell* uzņemsies pilnīgu kontroli pār darbību pēc pārejas perioda beigām, neko nemaina tajā, ka pārejas perioda laikā kopuzņēmums iepriekš 510. un 549. apsvērumā izklāstīto iemeslu dēļ atradās *Shell* un *RWE* kopējā kontrolē.

(551) Līdz ar to, ņemot vērā kopējas vadības pilnvaras (un it īpaši kopuzņēmuma komiteju) un to, ka *Shell* un *RWE* kopēji kontrolēja 100 % no kopuzņēmuma kapitāldaļām (katrai pa 50 %), secinājumi saistībā ar katra mātesuzņēmuma atbildību šajā lietā atbilst spriedumam lietā [*Avebe* /Komisija].

(553) [..] *RWE AG* un *RWE-Dea AG* ir īstenojušas noteicošu un efektīvu kontroli pār [kopuzņēmumu] no 2002. gada 2. janvāra līdz 2002. gada 30. jūnijam (kopā ar grupu *Shell*). Līdz ar to *RWE AG* un *RWE-Dea AG* ir jāsauc solidāri pie atbildības kopā ar grupu *Shell* par [..] *Shell & Dea Oil* rīcību no 2002. gada 2. janvāra līdz 2002. gada 30. jūnijam. Saistībā ar abiem periodiem *RWE AG* un *RWE-Dea AG* ietilpst uzņēmumā, kas izdarījis pārkāpumu.”

⁷⁶ Pirmkārt, prasītājas apgalvo, pretēji tam, ko Komisija norādījusi apstrīdētajā lēmumā, ka Vispārējās tiesas 2006. gada 27. septembra spriedumā lietā T-314/01 *Avebe*/Komisija (Krājums, II-3085. lpp.) nav noteikta vispārējā prezumpcija saistībā ar noteicošas ietekmes īstenošanu attiecībā uz kopuzņēmuma, kas vienlīdzīgās daļās pieder diviem mātesuzņēmumiem, komerciālo rīcību.

⁷⁷ Otrkārt, tās uzskata, ka apstrīdētajā lēmumā Komisija nav pierādījusi kopuzņēmumu “kopējo vadību”, ko īsteno *Shell* un *RWE*. Tās uzsver, ka kopējā vadība tika pierādīta iepriekš 76. punktā minētajā spriedumā lietā *Avebe*/Komisija, pamatojoties uz norādēm, kuru izskatāmajā lietā nav.

- 78 Konkrētāk, lietā, kurā tika pasludināts iepriekš 76. punktā minētais spriedums lietā *Avebe*/Komisija, mātesuzņēmumi bija kopīgi atbildīgi par uzņēmuma politiku un tie esot bijuši vienlīdzīgi pārstāvēti visās instancēs, ieskaitot vadības instances (direktori). Taču izskatāmajā lietā, lai gan vadība tika nodrošināta vienlīdzīgi, valdes priekšsēdētājam, ko ir iecēlusi *Shell*, bija noteicošā balss vienāda skaita balsu gadījumā.
- 79 Turklāt lietā, kurā tika pasludināts iepriekš 76. punktā minētais spriedums lietā *Avebe*/Komisija, kopuzņēmumam esot bijis regulāri jāiesniedz ziņojumi abu mātesuzņēmumu pilnvarotajām personām. Izskatāmajā lietā vadība no paša sākuma esot bijusi integrēta grupas *Shell* lēmumu un ziņojumu struktūrās.
- 80 Treškārt, prasītājas uzskata, ka *Shell & Dea Oil* vadības raksturiezīmes, kas izriet no tās pārejas rakstura, izslēdz kopīgu vadību.
- 81 Šajā ziņā tās norāda, ka saskaņā ar kopuzņēmuma līguma normām *Shell* bija paredzēts iegādāties lielāko daļu no kopuzņēmuma kapitāldaļām pēc noteikta termiņa beigām un *RWE* ieguva tiesības piedāvāt *Shell* savas kapitāldaļas kopuzņēmumā. Procedūrā, kurā tika pieņemts lēmums atļaut koncentrāciju (uz kuru Komisija esot pamatojusies apstrīdētā lēmuma 510., 530. un 549. apsvērumā), Komisija esot pārbaudījusi un konstatējusi nevis kopējas kontroles iegūšanu, bet to, ka *Shell* tieši ieguva ekskluzīvu kontroli.
- 82 *Shell & Dea Oil* vadības integrēšana *Shell* lēmumu un ziņojumu struktūrā tostarp izrietēja no tās vadības noteiktajiem procesuālajiem noteikumiem. Saskaņā ar šo noteikumu 1.1. punktu *Shell & Dea Oil* esot bijusi jāiekļauj *Shell Europe Oil Products Ltd.* Saskaņā ar šo procesuālo noteikumu 1.2. punktu *Shell & Dea Oil* valdes priekšsēdētājam esot bijusi jāorganizē valde saskaņā ar *Shell* starptautiskajām normām. Saskaņā ar šo noteikumu 3. punktu katrs valdes loceklis ietilpa *Shell* lēmumu un ziņojumu struktūrā. Saskaņā ar šo pašu noteikumu 4. punktu valdes priekšsēdētājam bija jāsadarbības ar *Shell Europe Oil Products* priekšsēdētāju.
- 83 Šis lēmumu un ziņojumu struktūras esot tikušas izveidotas un piemērotas kopš kopuzņēmuma izveidošanas. Piemēram, *S. k-gs*, kuram pēc kopuzņēmuma izveidošanas tika uzticēts vadīt parafīna vaska pārdošanu, neesot sniedzis ziņojumu kopuzņēmuma valdei. Viņš to esot sniedzis tieši *G. k-gam*, kurš bija administrators, kam uzticēti grupas *Shell* vaski Eiropā *Shell UK Oil Products Ltd.* Saistībā ar *Shell & Dea Oil* izplatīšanas politiku un operacionālo darbību parafīna vaska jomā neesot notikusi nekāda sazināšanās ar struktūru, ar kuras palīdzību *RWE Dea* būtu varējusi īstenot savu ietekmi saskaņā ar savām kā akcionāra nominēšanas pilnvarām. Kopš kopuzņēmuma izveidošanas izplatīšanas politiku un operacionālo darbību praksē esot vadījusi vienīgi *Shell*.
- 84 Kopuzņēmuma integrēšana *Shell* struktūrās arī izpaužas citās uzņēmuma svarīgās jomās. Tādējādi projekts ar nosaukumu "Finanšu kontroles iegūšana" esot īstenots, lai piemērotu arī *Shell & Dea Oil* finanšu pārskatu sistēmu un sagatavotu šo sistēmu piemērošanu bijušās *Dea Mineraloel* grāmatvedībai. Šajā ziņā *Shell & Dea Oil* esot tikusi – kā tas izrietot no dokumenta ar nosaukumu "Kurzinformationen zum FCP-Projekt" (īss paziņojums saistībā ar *FCP* projektu) – jau uzskatīta par daļu no *Shell* Eiropas organizācijas. Saskaņā ar šo dokumentu "kopuzņēmuma līguma princips nozīmē, ka kopuzņēmumam kā daļai no *Shell* Eiropas organizācijas ir jāpieņem *Shell* kultūras normas, sistēmas, procesi un kultūra" un "tādēļ kopuzņēmuma īstenošanas ietvaros *Shell* [&] *Dea Oil* visi *Shell* un *Dea* operacionālie procesi ir jāsašķir, tiek precizētam, ka "*Shell* operacionālie procesi ir norma, kas ir jāsasniedz".
- 85 Pēc tam prasītājas norāda, ka kopuzņēmuma pastāvēšanas laikā *RWE Dea* grāmatvedības dienesta darbiniekiem nebija pieejas *Shell & Dea Oil* grāmatvedībai.

- 86 Tādēļ prasītājas uzskata, ka apstākļi, kurus Komisija apkopojusi apstrīdētajā lēmumā, nepierāda “kopēju vadību” iepriekš 76. punktā minētā sprieduma lietā *Avebe*/Komisija nozīmē, bet, lielākais, kopējo kontroli Padomes 2004. gada 20. janvāra Regulas (EK) Nr. 139/2004 par kontroli pār uzņēmumu koncentrāciju (OV L 24, 1. lpp.) 3. panta 1. punkta un 4. panta 2. punkta nozīmē. Kopīgas vadības pierādīšana no kvalitatīva skatpunkta pārsniegtu kopējas kontroles pierādīšanu, un tā prezumētu, ka mātesuzņēmums efektīvi un aktīvi kopīgā veidā vada darbību.
- 87 Tā kā Komisija nav sniegusi pierādījumus par kopīgu vadību šajā lietā, apstrīdētais lēmums būtu jāatceļ, ciktāl Komisija sauc prasītājas pie atbildības par *Shell & Dea Oil* izdarīto pārkāpumu.
- 88 Pirmkārt, Komisija uzskata, ka prezumpcija par abu mātesuzņēmumu noteicošo ietekmi uz kopuzņēmuma komerciālo rīcību pastāv ne tikai tad, ja ir pierādīta kopējā kontrole pār (gandrīz) visām kapitāldaļām, bet arī tad, ja ir pierādīta abu mātesuzņēmumu kopīgās vadības pilnvaras saistībā ar kopuzņēmuma komerciālo politiku.
- 89 Otrkārt, Komisija uzskata, ka tā ir pierādījusi kopīgās vadības pilnvaru pastāvēšanu, norādot uz kopuzņēmuma līguma normām. Prasītājas neapstrīdot, ka Komisijas norādītie apstākļi liecina par abu mātesuzņēmumu noteicošās ietekmes pastāvēšanu attiecībā uz *Shell & Dea Oil* stratēģiskajiem lēmumiem. Tā kā mātesuzņēmumi esot labākā stāvoklī, lai labāk noteiktu konkrētu kontroles attiecību sistēmu kopuzņēmumā, tad tām ir jāsniedz pierādījumi par pretējo, ja, pamatojoties uz Komisijas konstatētajiem apstākļiem, tā pierāda, ka pastāv kopējā kontrole pār kopuzņēmuma komerciālo politiku, tādējādi pierādot prezumpciju par abu mātesuzņēmumu noteicošās ietekmes īstenošanu.
- 90 Prasītājas vienīgi apgalvojot, ka tās nav īstenojušas nekādu ietekmi uz izplatīšanas politiku un cenu politiku, t.i., uz *Shell & Dea Oil* operacionālo vadību. Tās apstiprinot, ka kopuzņēmuma ikdienas vadīšana bija integrēta grupas *Shell* “lēmumu pieņemšanas un hierarhiskajās struktūrās”. Komisija uzskata, ka, lai pierādītu ekonomiskas vienības pastāvēšanu, ir pietiekami, ka mātesuzņēmumu īstenošā noteicošā ietekme attiecas uz meitasuzņēmuma komerciālo politiku plašā nozīmē un it īpaši uz stratēģiskajiem lēmumiem. Līdz ar to arguments par grupas *Shell* privileģēto iespēju īsteno noteicošu ietekmi uz *Shell & Dea Oil* izplatīšanas un cenu politiku neesot pietiekams, lai pierādītu, ka abi mātesuzņēmumu nav kopīgi īstenojuši ietekmi.
- 91 Turklāt no kopuzņēmuma līguma normām izriet, ka abi mātesuzņēmumi ir kopīgi īstenojuši kopuzņēmuma vadību. *RWE Dea* un *Deutsche Shell* esot vienlīdzīgi pārstāvēti akcionāru kopsapulcē, jo tiem bija vienāds kopuzņēmuma kapitāldaļu daudzums. Tāpat kopuzņēmuma komitejas un valdes sastāvs esot bijis vienlīdzīgs. Abiem mātesuzņēmumiem esot bijis vienāds pārstāvju skaits uzraudzības padomē.
- 92 *RWE* esot nominējusi kopuzņēmuma komitejas priekšsēdētāju un uzraudzības padomes priekšsēdētāju, taču valdes priekšsēdētāju esot iecēlusi *Shell* ar *RWE* piekrišanu. Vienāda skaita balsu gadījumā priekšsēdētājam esot bijusi izšķirošā bals, tomēr valdes pārstāvjiem esot bijis jāveic visas saprātīgi paredzamās pūles, lai vienotos lēmuma pieņemšanā. Turklāt virkne prasītāju direktorāta locekļu esot tikusi nominēta kopuzņēmuma uzraudzības padomē.
- 93 Saistībā ar kompetenču sadalījumu ir jānorāda, ka valde esot bijusi vienīgā atbildīgā par kopuzņēmuma operacionālo vadību, taču esot bijusi pakļauta kopuzņēmuma komitejas vadītāju un akcionāru kopsapulces kontrolei un pilnvarām. Šajā kārtībā esot ietilpuši pienākumi informēt un iesniegt ziņojumus un mātesuzņēmumu tiesības veikt revīziju. Līdz ar to, pretēji prasītāju apgalvojumiem, tās ir saņēmušas to skarošo informāciju un tās pašas esot varējušas īsteno pārbaudes.

- 94 Komisija uzskata, ka stratēģiskie jautājumi bija rezervēti kopuzņēmuma komitejai un pēdējā instancē akcionāru kopsapulcei, kuru ietvaros lēmumi tika pieņemti ar vienkāršu balsu vairākumu. Akcionāru kopsapulcē un kopuzņēmuma komitejā abiem mātesuzņēmumiem esot bijis jāmēģina izvairīties no “situācijām ar vienādu balsu skaitu” un galējā situācijā risinājumu esot bijis jārod katras grupas jumta sabiedrībām.
- 95 Komisija uzskata, ka kopuzņēmums netika vadīts neatkarīgi no mātesuzņēmumiem un abiem mātesuzņēmumiem bija jāvienojas par vienotu nostāju saistībā ar visiem jautājumiem. Turklāt abi mātesuzņēmumi tika vienādā veidā informēti par kopuzņēmuma darbību un varēja, pamatojoties uz tiem iesniegtajiem ziņojumiem, īstenot savu ietekmi kopuzņēmuma struktūrās. Šī faktiskā situācija esot balstīta uz prezumpciju, ka abi mātesuzņēmumi bija faktiski īstenojuši noteicošu ietekmi uz *Shell & Dea Oil* komerciālo politiku.
- 96 Prasītājas uz to atbildot, ka *Shell & Dea Oil* vadība jau no paša sākuma bija “pilnībā integrēta grupas *Shell* lēmumu pieņemšanas un hierarhijas struktūrās”. No operacionālās vadības procesuālajiem noteikumiem faktiski izriet, ka sakarā ar to, ka *Shell* vēlāk pārņems ekskluzīvu kontroli, kopš paša sākuma tika īstenota kopuzņēmuma darbību un grupas *Shell* darbību saskaņošana. Tomēr Komisija uzskata, ka runa ir par priekšlaicīgu organizatorisku integrāciju *Shell* grupā, netiekot atspēkotam jautājumam par kopuzņēmuma kopīgo vadišanu. Tādējādi *Shell* gan kā sadarbības partnerim, gan kā padomniekam bija jāatbalsta kopuzņēmums. Tomēr procesuālajos noteikumos ir precizēts, ka šī funkcija neietekmēja *RWE* vadības pilnvaras.
- 97 Turklāt Komisija norāda, ka prasītāju apgalvojums, saskaņā ar kuru kopuzņēmuma direktors atskaitījās nevis tā vadītājiem, bet vienīgi *Shell* administratoram, kuram uzticēti vaski Eiropā, nav pamatots ne ar kādiem pierādījumiem. Katrā ziņā prasītāju apgalvojums attiecas vienīgi uz ziņojumu darbību struktūrām, kas esot tikušas organizētas tādā veidā, ka apgrozījuma radītāji tika savākti un apstrādāti pie *Shell*, kurai pašai vēl bija sava “vaska” darbība, taču *RWE* bijušās “vaska” darbības esot tikušas koncentrētas kopuzņēmumā. Katrā ziņā valdes direktors esot bijis valdes loceklis, un katrā ziņā viņam kā pirmā līmeņa vadītājam esot bijis jāsadarbojas ar valdi un tā jāinformē. Komisija uzskata, ka tādējādi valdi bija tieši informējis vadītājs vai tā bija informēta ar *Shell* ziņojuma palīdzību; tas turklāt bija nepieciešams, jo saskaņā ar kopuzņēmuma nolīguma 13.4. punktu šim uzņēmumam bija jāsniedz atskaites kopuzņēmuma komitejai.
- 98 Komisija piebilst, ka grāmatvedības sistēmu adaptēšana arī neļauj pieņemt, ka pastāvēja grupas *Shell* ekskluzīvas vadišanas pilnvaras. *RWE Dea* esot bijusi piekļuve *Shell & Dea Oil* grāmatvedības datiem. Dokuments ar nosaukumu “Īss paziņojums saistībā ar *FCP* projektu” turklāt apstiprinot, ka runa bija par kopuzņēmuma vienotu organizēšanu, kas pieskaņota “*Shell* komerciālajiem procesiem”, nevis par lēmumpieņemšanas kompetenču piešķiršanu *Shell*. Pretēji prasītāju apgalvojumiem, šajā dokumentā esot norādīts, ka “ir jāsniedz atskaite[s] akcionāriem”.

Par kopēju kontroli un kopēju izšķirošo ietekmi uz kopuzņēmuma komerciālo rīcību

- 99 Prasītājas apstrīd, ka kopējās kontroles pierādīšana esot pietiekama, lai pierādītu abu mātesuzņēmumu noteicošo ietekmi uz kopuzņēmuma komerciālo rīcību. Komisija apgalvo, ka šādas ietekmes īstenošana var tikt prezumēta gadījumā, ja abiem mātesuzņēmumiem vienādās daļās pieder visas kopuzņēmuma kapitāldaļas un ja ir kopējas vadišanas pilnvaras. Turklāt Komisija uzskata, ka kopējās vadišanas pilnvaras var tikt pierādītas, pamatojoties uz elementiem, kas ietverti kopuzņēmuma līgumā.
- 100 Pirmkārt, ir jāatgādina, ka Regulas Nr. 139/2004 3. panta 2. punktā ir precizēts, ka “kontroli veido tiesības, līgumi vai citi līdzekļi, kas vai nu atsevišķi, vai visi kopā, ņemot vērā faktiskos vai juridiskos apsvērumus, piešķir iespēju īstenot izšķirošu ietekmi uz uzņēmuma darbību”.

- 101 Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru, lai vainotu sabiedrību citas sabiedrības pret konkurenci vērstā rīcībā saskaņā ar EKL 81. pantu, Komisija nevarot pamatoties uz vienkāršu šīs sabiedrības noteicošas ietekmes spēju, kas atzīta saistībā ar Regulas Nr. 139/2004 piemērošanu, bez pienākuma pārbaudīt, vai šī ietekme ir faktiski īstenota (iepriekš 26. punktā minētais spriedums lietā *General Technic-Otis u.c./Komisija*, 69. punkts).
- 102 Tieši pretēji, tai principā ir jāpierāda šādas noteicošas ietekmes pastāvēšana, pamatojoties uz faktisko apstākļu kopumu (skat. iepriekš 76. punktā minēto spriedumu lietā *Avebe/Komisija*, 136. punkts un tajā minētā judikatūra). Šo apstākļu starpā ietilpst tas, ka vienas un tās pašas fiziskās personas ieņem amatus gan mātesuzņēmuma vadībā, gan meitasuzņēmuma vai kopuzņēmuma vadībā (Vispārējās tiesas 2011. gada 12. jūlija spriedums lietā T-132/07 *Fuji Electric/Komisija*, Krājums, II-4091. lpp., 184. punkts; šajā ziņā skat. arī Tiesas 2005. gada 28. jūnija spriedumu apvienotajās lietās C-189/02 P, C-202/02 P, no C-205/02 P līdz C-208/02 P un C-213/02 P *Dansk Rørindustri u.c./Komisija*, Krājums, I-5425. lpp., 119. un 120. punkts), vai tas, ka minētajām sabiedrībām bija jāīsteno to vienotās vadības norādes, nepastāvot iespējai rīkoties tirgū neatkarīgi (šajā ziņā skat. iepriekš 29. punktā minēto spriedumu lietā *HFB u.c./Komisija*, 527. punkts).
- 103 Šajā lietā Komisija nav pamatojusies uz šādu tiešu pierādījumu par *RWE* un *Shell* noteicošās ietekmes īstenošanu uz *Shell & Dea Oil* komerciālo rīcību.
- 104 Apstrīdētā lēmuma 510. apsvērums, kurā noteikts, ka “starplaika posmā *Shell* un *RWE* īstenoja kopēju kontroli pār kopējo uzņēmumu”, bija balstīts uz lēmumu atļaut koncentrāciju, kā tas izriet no apstrīdētā lēmuma 666. zemsvītras piezīmes. Turpinājumā apstrīdētā lēmuma 549. apsvērumā Komisija ir konstatējusi, ka “šajā lietā *Shell* un *RWE* kopējās vadības pilnvaras kopuzņēmuma valdē ir pierādītas (skat. 510. apsvērumu), pamatojoties uz kopuzņēmuma līgumu”. Tāpat apstrīdētā lēmuma 549. apsvērumā Komisija ir abstraktā veidā izvērtējusi lēmumu pieņemšanas kārtību kopuzņēmuma citās struktūrās, t.i., vienīgi pamatojoties uz kopuzņēmuma līgumu. Uz šī pamata Komisija secināja, ka kopuzņēmuma perioda laikā *Shell* un *RWE* īstenoja kopējo kontroli pār kopuzņēmumu, un tieši norādīja apstrīdētā lēmuma 680. zemsvītras piezīmē uz lēmumu atļaut koncentrāciju.
- 105 No tā izriet, ka šajā lietā Komisija secināja par to, ka *Shell* un *RWE* īstenoja kopēju noteicošu ietekmi uz *Shell & Dea Oil* komerciālo rīcību, vienīgi pamatojoties uz kopuzņēmuma līguma abstraktu analīzi, kurš bija parakstīts pirms *Shell & Dea Oil* darbības sākšanas, gluži kā analīzes, kas veikta saskaņā ar noteikumu, ar kuriem tiek regulēta koncentrāciju atļaušana, gadījumā.
- 106 Otrkārt, Vispārējai tiesai tādējādi tiek lūgts izvērtēt, kādā mērā šāda abstrakta un perspektīva analīze, kas īstenota koncentrāciju jomā, kurā atļaušanas lēmums tiek pieņemts pirms kopuzņēmuma funkcionēšanas, var arī būt par pierādījumu noteicošas ietekmes faktiskai īstenošanai uz kopuzņēmuma komerciālo rīcību lēmumā, ar kuru mātesuzņēmumi tiek saukti pie atbildības par EKL 81. panta pārkāpumu, ko pagātnē izdarījis šāds kopuzņēmums.
- 107 Šajā ziņā no pastāvīgās judikatūras izriet, ka, lai gan pilnvaras vai iespēja noteikt kopuzņēmuma komerciālos lēmumus pati par sevi ietilpst vienīgā vienkāršā spējā īstenot noteicošu ietekmi uz tā komerciālo rīcību un tādējādi ietilpst jēdzienā kontrole Regulas Nr. 139/2004 nozīmē, Komisija un Savienības tiesa var prezumēt, ka normatīvie akti un līgumu saistībā ar šī uzņēmuma funkcionēšanu noteikumi, it īpaši tā līguma noteikumi, ar kuriem tiek izveidots kopuzņēmums, un akcionāru līguma par balsīm noteikumi ir tikuši īstenoti un ievēroti. Šādā ziņā vērtējums par faktiskas noteicošas ietekmes uz kopuzņēmuma komerciālo rīcību var ietvert dokumentu, kas parakstīti pirms tā darbības sākšanas, abstraktu analīzi, gluži kā analīzes par kontroli gadījumā. Konkrētāk, ja šīs tiesību normas un noteikumi paredz, ka katra mātesuzņēmuma balsis ir nepieciešamas rezolūcijas pieņemšanai kopuzņēmuma struktūrā, Komisija un Savienības tiesa var konstatēt, nepastāvot pierādījumam par pretējo, ka mātes sabiedrības šīs rezolūcijas noteica kopā (šajā ziņā skat. iepriekš 76. punktā minēto

spriedumu lietā *Avebe*/Komisija, 137.–139. punkts; iepriekš 102. punktā minēto spriedumu lietā *Fuji Electric*/Komisija, 186.–193. punkts, un iepriekš 26. punktā minēto spriedumu lietā *General Technic-Otis*/Komisija, 112. un 113. punkts).

108 Tomēr, tā kā vērtējums par noteicošās ietekmes faktisku īstenošanu ir retrospektīvs un līdz ar to var tikt pamatots ar konkrētiem apstākļiem, gan Komisija, gan ieinteresētās personas var iesniegt pierādījumus, ka kopuzņēmuma komerciālie lēmumi tika noteikti atbilstoši citai kārtībai nekā tai, kas izriet vienīgi no līgumu par kopuzņēmuma funkcionēšanas abstraktas izvērtēšanas (šajā ziņā skat. iepriekš 102. punktā minēto spriedumu lietā *Fuji Electric*/Komisija, 194. un 195. punkts, un iepriekš 26. punktā minēto spriedumu lietā *General Technic-Otis* u.c./Komisija, 115.–117. punkts). Konkrētāk, Komisija vai ieinteresētās personas var iesniegt pierādījumus, ka, lai gan ir vienīgā mātesuzņēmuma pilnvaras pieņemt attiecīgos lēmumus ar tās pārstāvju starpniecību kopuzņēmumā, šos lēmumus faktiski ir pieņēmuši vairāki vai visi mātesuzņēmumi vienbalsīgi.

Par Komisijas konstatācijas par *RWE* un *Shell* saukšanu pie atbildības par *Shell & Dea Oil* izdarīto pārkāpumu pamatotību

109 Tādēļ ir jāizvērtē, ņemot vērā iepriekš 99.–108. punktā izklāstītos apsvērumus, vai Komisija apstrīdētajā lēmumā ir pietiekami izklāstījusi apstākļus, kas ļauj prasītājas saukt pie atbildības par *Shell & Dea Oil* izdarīto pārkāpumu.

110 No apstrīdētā lēmuma izriet, ka Komisija ir pamatojusi konstatāciju par prasītāju un grupas *Shell* solidāro atbildību par *Shell & Dea Oil* izdarīto pārkāpumu ar diviem apstākļiem: pirmkārt, to, ka pastāv kopīgas vadīšanas pilnvaras, kuras tā ir konstatējusi, pamatojoties uz kopuzņēmuma līguma izvērtēšanu un norādot uz lēmumu atļaut koncentrāciju, kura ietvaros *Shell* un *RWE* vispirms ieguva kopējo kontroli pār *Shell & Dea Oil*, lai pēc tam pēc starplaika posma beigšanās *Shell* iegūtu vienotu kontroli pār kopuzņēmumu; otrkārt, to, ka abiem mātesuzņēmumiem kopā un vienādas daļās piederēja visas kopuzņēmuma kapitāldaļas.

111 Pirmkārt, saistībā ar prasītāju apsvērumu, saskaņā ar kuru kopīgas vadīšanas pilnvaras drīzāk ietilpst vienkāršā iespēja izmantot noteicošu ietekmi, t.i., kontroli Regulas Nr. 139/2004 2. panta nozīmē, nevis šīs kontroles faktisku izmantošanu, ir pietiekami atgādināt, ka faktiskā kopējā vadīšana var tikt izsecināta, nepastāvot pierādījumiem par pretējo, no kopējām vadīšanas pilnvarām, kā tās izriet no līgumiem par kopuzņēmumu darbību (skat. iepriekš 107. un 108. punktu).

112 Otrkārt, saistībā ar kopējās vadīšanas raksturu iepriekš 76. punktā minētajā spriedumā lietā *Avebe*/Komisija (136.–138. punkts) Vispārējā tiesa ir atzinusi par atbilstošām norādes, ka kopuzņēmuma vadības struktūru locekļiem, kurus ir iecēlis katrs no mātesuzņēmumiem, kuri pārstāv savas komerciālās intereses, bija cieši jāsadarbojas kopuzņēmuma komerciālās politikas definēšanā un īstenošanā un ka to pieņemtajiem lēmumiem obligāti bija jāatspoguļo katra mātesuzņēmuma, kuru Komisija saukusi pie atbildības, gribu sakrišana. Turklāt ir arī norādīti apstākļi, kas pierāda regulārus kontaktus saistībā ar kopuzņēmuma komerciālo politiku starp mātesuzņēmumiem un kopuzņēmuma struktūru locekļiem, kurus katra no tām iecēlusi. Vispārējā tiesa ir ne tikai izvērtējusi stratēģisko lēmumu pieņemšanu kopuzņēmuma ietvaros, bet arī ikdienas jautājumu kārtošānu, un ir norādījusi, ka abiem direktoriem, kurus iecēluši abi mātesuzņēmumi, bija jāstrādā, cieši sadarbojoties arī šajā ziņā (iepriekš 76. punktā minētais spriedums lietā *Avebe*/Komisija, 136.–138. punkts).

113 Turklāt iepriekš 26. punktā minētajā spriedumā lietā *General Technic-Otis* u.c./Komisija, 112. un 118. punkts, Vispārējā tiesa ir uzsvērusi, ka 75 % no kopuzņēmuma piederēja *Otis Belgique*, atlikušie 25 % piederēja *General Technic* un ka saskaņā ar kopuzņēmuma statūtiem katrs akcionārs bija pārstāvēts kopuzņēmuma valdē atbilstoši tā daļības proporcijai kapitāldaļās. Tā kā valdes lēmumi bija jāpieņem ar 80 % balsu vairākumu, *Otis* obligāti bija sniedzis savu piekrišanu visiem šiem lēmumiem ar savu pārstāvju starpniecību valdē visa pārkāpuma perioda laikā.

- 114 Treškārt, šajā lietā, lai gan ir taisnība, ka *RWE* bija veto tiesības kopuzņēmuma komitejā un akcionāru kopsapulcē, tas neattiecas uz visiem lēmumiem par kopuzņēmuma vadīšanu. Taču valdes priekšsēdētāja, kuru iecēla *Shell*, noteicošā balss nozīmē, ka tās ieceltie locekļi varēja pieņemt lēmumus valdes ietvaros, neņemot vērā eventuālo iebildumu no locekļiem, kurus iecēlusi *RWE*. Tādēļ, pamatojoties uz kopuzņēmuma līguma noteikumiem, kas norādīti apstrīdētajā lēmumā, nevarēja tikt konstatēts, ka abi mātesuzņēmumi bija vadījuši kopuzņēmumu, cieši sadarbojoties, un ka kopuzņēmuma valdes lēmumu pieņemšana obligāti atspoguļoja katra pie atbildības sauktā mātesuzņēmuma gribu.
- 115 Visbeidzot, Komisija nav iesniegusi nevienu konkrētu faktisku pierādījumu, tādus kā tostarp valdes sanāksmju protokolus, lai pierādītu, ka abi mātesuzņēmumi bija vadījuši kopuzņēmumu, cieši sadarbojoties, un ka kopuzņēmuma valdes lēmumu pieņemšana obligāti atspoguļoja katra pie atbildības sauktā mātesuzņēmuma gribu.
- 116 Tādēļ norāžu, uz kuru pamata Vispārējā tiesa pierādīja kopīgu vadīšanu iepriekš 76. punktā minētā sprieduma lietā *Avebe/Komisija* un iepriekš 26. punktā minētā sprieduma lietā *Technic-Otis u.c./Komisija* nozīmē, nebija šajā lietā.
- 117 Treškārt, Komisija tomēr norāda, ka, lai pierādītu ekonomiskas vienības pastāvēšanu, ir pietiekami, ka mātesuzņēmumu īstenotā noteicošā ietekme attiecas uz meitasuzņēmuma komerciālo politiku plašā nozīmē un it īpaši uz stratēģiskajiem lēmumiem.
- 118 Pirmkārt, šajā ziņā ir jānosver, ka valdei bija būtiska loma *Shell & Dea Oil* komerciālās politikas noteikšanā. Saskaņā ar koplīguma 13.2. punktu vienīgi valde bija atbildīga par kopuzņēmuma darbības vadīšanu un tai bija pilnvaras īstenot kopuzņēmuma mērķus, neietekmējot kopuzņēmuma komitejai paredzētas stratēģiskās kompetences. Atbilstoši šī līguma 12.5. punktam minētās paredzētās kompetences būtībā vienīgi ietvēra budžeta un komercplāna pieņemšanu, lēmumus par ieguldījumiem un līgumiem ar trešajām personām, kuru vērtība pārsniedz noteiktu lielumu, valdes locekļu iecelšanu, kā arī restrukturēšanu.
- 119 Otrkārt, kā izriet no iepriekš 112. un 113. punktā minētās judikatūras, mātesuzņēmumu ietekme, kura tiek īstenota ar to iecelto valdes locekļu starpniecību, uz kopuzņēmuma operacionālo vadību ir pilnībā atbilstoša, lai izvērtētu ekonomiskās vienības pastāvēšanu starp tām un minēto kopuzņēmumu.
- 120 Treškārt, ir taisnība, ka jautājumam par operacionālo vadīšanu var nebūt nozīmes, ciktāl runa ir par vienam mātesuzņēmumam pilnībā piederošu meitasuzņēmumu, jo šī meitasuzņēmuma operacionālās autonomijas pierādīšana pati par sevi nevar atspēkot prezumpciju par noteicošās ietekmes īstenošanu (skat. iepriekš 49. punktā minēto judikatūru).
- 121 Tomēr viena akcionāra gadījumā visus lēmumus – ieskaitot tos, kas attiecas uz meitasuzņēmuma operacionālo darbību, – pieņem vadītāji, kurus ieceļ vai nominē tieši vai netieši (struktūras, kurus locekļus ir iecēlis mātesuzņēmums) vienīgais mātesuzņēmums. Tāpat, neesot citam akcionāram, vienīgās komerciālās intereses, kas izpaužas meitasuzņēmumā, principā ir vienīgā akcionāra intereses. Tādējādi Komisija var prezumēt noteicošas ietekmes faktisku īstenošanu par gadījumā, ja meitasuzņēmuma vadītāji īsteno tās operacionālo vadību autonomi.
- 122 Kopuzņēmumu gadījumā pastāv kopuzņēmuma akcionāru pluralitāte, un kopuzņēmuma struktūru lēmumus pieņem locekļi, kas pārstāv dažādu mātesuzņēmumu komerciālās intereses, kuras var sakrist, taču var arī atšķirties. Tādēļ atbilstošs ir jautājums, vai mātesuzņēmums ir īstenojis reālu ietekmi uz kopuzņēmuma operacionālo vadīšanu, tostarp ar tā iecelto vadītāju starpniecību.
- 123 Ceturtkārt, ir jāatgādina, ka prasītājas jau savā atbildē uz paziņojumu par iebildumiem ir norādījušas atbilstošos apstākļus saistībā ar kopīgas vadīšanas pastāvēšanas izvērtēšanu. Tās ir norādījušas, ka kopuzņēmuma komerciālā un cenu politika būtībā tika noteikta vienīgi ar *Shell* lēmumiem un bija

vienīgi *Shell* kontrolē un kopuzņēmuma vadības struktūra jau bija integrēta *Shell* struktūrā. Tomēr vienīgie argumenti, kurus Komisija izvirzījusi apstrīdētajā lēmumā, lai atspēkotu šos apstākļus, ir saistīti ar veto tiesībām, kas bija *RWE* kopuzņēmuma komitejā un akcionāru kopsapulcē. Tādējādi, kā tostarp izriet iepriekš no 118. punkta, kopuzņēmuma operacionālā vadība neietilpa šo struktūru kompetencē. Tieši pretēji, lēmumu pieņemšana, kuri ir atbilstīgi no kopīgās vadīšanas izvērtēšanas skatpunkta, būtībā bija valdes ziņā.

- 124 Tādēļ Komisija apstrīdētajā lēmumā nav pierādījusi kopuzņēmuma kopīgo vadīšanu.
- 125 Turklāt ir jākonstatē, ka papildus kopīgai vadīšanai Komisija apstrīdētajā lēmumā nav izvirzījusi nevienu norādi par ekonomiskām, organizatoriskām un juridiskām saiknēm, kas liecinātu par *RWE* noteicošas ietekmes faktiski īstenošanu attiecībā uz kopuzņēmuma komerciālo rīcību.
- 126 Tas, ka *RWE* un *Shell* pilnībā piederēja *Shell & Dea Oil* kapitāldaļas, nevar padarīt faktus šajā lietā līdzīgus faktiem lietā, kurā tika pasludināts iepriekš 76. punktā minētais spriedums lietā *Avebe* /Komisija, jo minētajā spriedumā Vispārējā tiesa konstatēja kopuzņēmuma kopīgo vadīšanu un pamatoja savu secinājumu par noteicošās ietekmes faktiski īstenošanu ar citām atbilstošām norādēm, kuru nav izskatāmajā lietā.
- 127 Savai aizstāvībai Komisija ir iesniegusi sarakstu par amatu apvienošanu *Dea Mineraloel, Shell & Dea Oil* un prasītājās, norādot, ka trīs *RWE* valdes locekļi no 2002. gada 2. janvāra līdz 30. jūnijam vienlaicīgi bija *Shell & Dea Oil* uzraudzības padomes locekļi. Šajā ziņā ir jānorāda, ka pirms kļūšanas par *Shell & Dea Oil* uzraudzības padomes locekļiem šīs pašas personas bija *Dea Mineraloel* valdes locekļi. Tomēr kopuzņēmuma laikā nevarēja pastāvēt nekāda pārklāšanās starp valdes locekļiem vai kopuzņēmuma komiteju, no vienas puses, un prasītāju struktūru locekļiem, no otras puses.
- 128 Pat pieņemot, ka Komisijas šajā lietā norādītā amatu apvienošana varētu ietekmēt vērtējumu par noteicošās ietekmes faktiski īstenošanu, ar šo apstākli nevar pamatot šajā ziņā apstrīdētajā lēmumā izdarīto secinājumu. Pamatojums ieinteresētajai personai principā jāpaziņo vienlaikus ar tai nelabvēlīgo lēmumu. Pamatojuma trūkumu nevar novērst tādā veidā, ka ieinteresētā persona par lēmuma pamatojumu uzzina Savienības tiesā notiekošajā tiesvedībā (Tiesas 1981. gada 26. novembra spriedums lietā 195/80 *Michel/Parlements, Recueil*, 2861. lpp., 22. punkts, un iepriekš 41. punktā minētais spriedums lietā *Elf Aquitaine/Komisija*, 149. punkts).
- 129 Ņemot vērā visu iepriekš minēto, ir jāsecina, ka pierādījumi, kurus Komisija apkopojusi apstrīdētajā lēmumā, nav pietiekami, lai pierādītu, ka prasītājas un *Shell* kopīgi noteica *Shell & Dea Oil* rīcību tirgū, līdz ar to Komisija nevarēja pamatot secināt, ka pastāvēja ekonomiskā vienība starp prasītājam un *Shell & Dea Oil*. Līdz ar to Komisija ir pārkāpusi EKL 81. pantu, jo tā, vienīgi pamatojoties uz apstrīdētajā lēmumā apkopotajiem pierādījumiem, sauca pie solidarās atbildības prasītājas par *Shell & Dea Oil* izdarīto pārkāpumu.
- 130 Tādēļ ir jāakceptē pirmā pamata otrā daļa un jāatceļ apstrīdētais lēmums, ciktāl Komisija ir konstatējusi prasītāju piedalīšanos aizliegtās vienošanās darbības periodā no 2002. gada 2. janvāra līdz 30. jūnijam. Konstatētā pretiesiskuma sekas un naudas soda summa tiks izvērtētas 260. un nākamajos punktos.

2. Otrais pamats par 2002. gada paziņojuma par sadarbību nepiemērošanu attiecībā uz prasītājam

- 131 Prasītājas pakārtoti apgalvo, ka Komisija ir kļūdaini piemērojusi 2002. gada paziņojumu par sadarbību un ir pārkāpusi vienlīdzīgas attieksmes principu, ciktāl tā nav ne atbrīvojusi prasītājas no uzliktā naudas soda, ne samazinājusi tā summu, ņemot vērā *Shell Deutschland Schmierstoff* iesniegto lūgumu par sadarbību arī *Shell Deutschland Oil* vārdā. Tādēļ prasītājam uzliktais naudas sods būtu “jāatceļ vai vismaz būtiski jāsamazina” saskaņā ar minētā paziņojuma būtību un *Shell* nodomu, kas izklāstīts tās lūgumā par sadarbību.

Pirmā daļa par Shell lūguma par sadarbību neattiecināšanu uz prasītājam

Par apstrīdēto lēmumu

132 Apstrīdētajā lēmumā Komisija ir konstatējusi:

“[..]

(732) *Shell* [bija] pirmais uzņēmums, kas iesniedza pierādījumus par pārkāpumu, kurš ir šī lēmuma priekšmets. Iesniegtie pierādījumi ļāva Komisijai pieņemt lēmumu uzdot veikt pārbaudes saistībā ar šajā nozarē prezumēto pārkāpumu [..]

(736) *Shell* līdz ar to saņēma atbrīvojumu no naudas sodiem saskaņā ar 2002. gada paziņojuma par sadarbību 8. p[antu]. No tā izriet, ka *Shell* naudas sods ir samazināts 100 % apmērā. Šis samazinājums arī attiecas uz *Shell* solidāro atbildību saistībā ar *Shell Deutschland Oil GmbH/Shell & Dea Oil* rīcību. *RWE* līdz ar to ir vienīgā atbildīgā par daļu no naudas soda, kas izriet no tās rīcības.”

133 Saistībā ar *Shell Deutschland Schmierstoff* pieteikuma par sadarbība nepiemērojamību attiecībā uz prasītājam Komisija apstrīdētajā lēmumā ir uzskatījusi šādi:

“[..]

(524) *Shell* apgalvo, ka periodā, kurā *Dea Mineraloel* ietilpa uzņēmumā *RWE* (t.i., kopš pārkāpuma sākuma 1992. gada 3. septembrī līdz 2002. gada 30. jūnijam), *RWE* arī ir jāsaņem *Shell* nosacītais atbrīvojums.

(525) *Shell* turklāt norāda, ka tā nevar un tā nebūtu jāsauc pie solidārās atbildības kopā ar *RWE* par periodu no 2002. gada 2. janvāra līdz 30. janvārim, ja Komisija nolems uzlikt naudas sodu *RWE*. Šādā gadījumā *Shell* un *RWE* atbildības būtu jāapskata atsevišķi [..]

(527) Komisija nevar akceptēt vispārēju paziņojumu kā pamatojumu tam, ka *RWE* saņems *Shell* nosacīto atbrīvojumu. [EKL] 81. pants attiecas uz rīcību, kas vērsta pret konkurenci tirgū noteiktā periodā, taču 2002. gada paziņojums par sadarbību attiecas uz pieteikumiem par sadarbību administratīvā procesa laikā. Saistībā ar pēdējiem minētajiem pieteikumiem Komisijai līdz ar to ir jāizvērtē, kurā uzņēmumā pieteikuma iesniedzēja ietilpa pieteikuma iesniegšanas brīdī. *Shell* pieteikuma par atbrīvojumu no naudas soda brīdī *Shell* un *RWE* neietilpa vienā un tajā pašā uzņēmumā. *Shell* līdz ar to ir vienīgais uzņēmums, kas izpilda 2002. gada paziņojuma par sadarbību prasības, un tādēļ tas var saņemt atbrīvojumu.”

Pirmais pamats par *Shell* piešķirtā atbrīvojuma no naudas soda neattiecināšanu uz *Dea Mineraloel* izdarīto pārkāpumu

134 Prasītājas apgalvo, ka Komisija nav paplašinājusi *Shell* iesniegtā pieteikuma par sadarbību sekas attiecībā uz pārkāpumu, ko *Dea Mineraloel* izdarījusi periodā no 1992. gada līdz 2002. gada 2. janvārim, jo šī pēdējā minētā sabiedrība tām pilnībā piederēja. Tās uzsver, ka *Dea Mineraloel* ir sabiedrība, kuras pēctece ir *Shell Deutschland Oil* pēc tam, kad to iegādājās *Shell*. Turklāt sabiedrība, kas iesniegusi pieteikumu par sadarbību, *Shell Deutschland Schmierstoff* ir *Shell Deutschland Oil* meitasuzņēmums.

135 Prasītājas uzskata, ka, piemērojot 2002. gada paziņojumu par sadarbību, uzņēmums, kas saņēmis atbrīvojumu no naudas soda, būtu bijis jāņem vērā tāds, kāds tas bija pārkāpuma izdarīšanas laikā, līdz ar to Komisija esot pārkāpusi minēto paziņojumu, atsakoties uz tām attiecināt *Shell Deutschland*

Schmierstoff iesniegto pieteikumu par sadarbību. Tas tostarp izrietot no Regulas Nr. 1/2003 23. panta 3. punkta, saskaņā ar kuru, nosakot naudas soda apmēru, kas uzlikts uzņēmumiem par EKL 81. panta pārkāpumu, ir jāņem vērā šī pārkāpuma smagums un ilgums. Prasītājas uzskata, ka, tā kā pārkāpuma smagums un ilgums ir saistīts ar uzņēmuma stāvokli, kāds tas bija piedalīšanās pārkāpuma laikā, tad ir jāizmanto tā pati uzņēmuma definīcija, kas izmantota 2002. gada paziņojuma par sadarbību piemērošanas laikā.

136 Pirmkārt, ir jānorāda, ka saskaņā ar judikatūru iespēja sodu par meitasuzņēmuma rīcību uzlikt mātesuzņēmumam līdz ar to neietekmē tikai meitasuzņēmumam, kas piedalījies pārkāpumā, adresētā lēmuma tiesiskumu. Tādēļ Komisijai ir izvēle noteikt sodu vai nu meitasuzņēmumam, kas bija piedalījies pārkāpumā, vai arī mātesuzņēmumam, kas to kontrolēja piedalīšanās pārkāpumā laikā. Šāda izvēle Komisijai ir arī tad, ja runa ir par kontroles pār meitasuzņēmumu ekonomisko nodošanu, līdz ar to Komisija par meitasuzņēmuma rīcību laika posmā pirms nodošanas pie atbildības var saukt iepriekšējo mātesuzņēmumu un par rīcību pēc nodošanas – jauno mātesuzņēmumu (skat. Vispārējās tiesas 2006. gada 14. decembra spriedumu apvienotajās lietās no T-259/02 līdz T-264/02 un T-271/02 *Raiffeisen Zentralbank Österreich u.c./Komisija*, Krājums, II-5169. lpp., 331. un 332. punkts un tajā minētā judikatūra).

137 No šīs judikatūras izriet, ka Komisija var pamatoti izvērtēt un atsevišķi noteikt meitasuzņēmuma, kurš tieši piedalījies pārkāpumā, bijušā mātesuzņēmuma un jaunā mātesuzņēmuma atbildību.

138 Tādēļ šajā lietā Komisija nav pieļāvusi kļūdu vērtējumā, atsevišķi nosakot *RWE* atbildību par *Dea Mineraloel* izdarīto pārkāpumu (laika posmā starp 1992. gadu un 2002. gada 2. janvāri) un *Shell* atbildību par sabiedrību, kuras ir *Dea Mineraloel* tiesību pārņēmējas, t.i., par *Shell Deutschland Oil* un pēdējās minētās sabiedrības meitasuzņēmuma *Shell Deutschland Schmierstoff* (no 2002. gada 30. jūnija) izdarītajiem pārkāpumiem.

139 Otrkārt, ir jāizvērtē Komisijas iecietības programmas mērķis.

140 Šajā ziņā jau ir ticis nospriests, ka naudas sodu samazināšana gadījumos, kad uzņēmumi, kas piedalījušies Savienības konkurences tiesību pārkāpumos, sadarbojas, ir pamatota ar apsvērumu, saskaņā ar kuru šāda sadarbība atvieglo Komisijas uzdevumu konstatēt pārkāpuma esamību un vajadzības gadījumā to izbeigt (iepriekš 102. punktā minētais spriedums lietā *Dansk Rørindustri u.c./Komisija*, 399. punkts, un Vispārējās tiesas 2008. gada 8. oktobra spriedums lietā T-69/04 *Schunk un Schunk Kohlenstoff-Technik/Komisija*, Krājums, II-2567. lpp., 225. punkts).

141 Turklāt ir jāatgādina, ka 2002. gada paziņojuma par sadarbību 3. un 4. punktā ir paredzēts šādi:

“Komisija apzinās, ka atsevišķi uzņēmumi, kas noslēguši šādu nelikumīgu vienošanos, vēlas no tās izstāties un informēt Komisiju par šādas vienošanās esamību, bet no šādas rīcības tos attur lielās sodanaudas [lielie naudas sodi], ko tiem, iespējams, vajadzēs maksāt. [...] Komisija uzskata, ka labvēlības statusa piemērošana uzņēmumiem, kas ar to sadarbojas, ir [Savienības] interesēs. Patērētāju un iedzīvotāju ieinteresētība slepeno karteļu [aizliegto vienošanos] atklāšanā un sodīšanā ir svarīgāka par ieinteresētību to uzņēmumu sodīšanā, kas Komisijai ļauj atklāt un aizliegt attiecīgo praksi.”

142 Tādēļ no 2002. gada paziņojuma par sadarbību izriet, ka uzņēmumu vaina un atbildība par pārkāpumu netiek atcelta, piemērojot šo paziņojumu, un ka vienīgi šīs atbildības finansiālās sekas ir atceltas vai samazinātas, lai tos motivētu atklāt slepenās aizliedzās vienošanās.

143 No tā izriet, ka iecietības programmas vienīgais mērķis ir veicināt šādu darbību atklāšanu Eiropas patērētāju un pilsoņu interesēs, motivējot aizliegto vienošanos dalībniekus tās atklāt. Tādēļ ieguvumi, kurus var saņemt uzņēmumi, kas piedalās šādās darbībās, nedrīkst pārsniegt līmeni, kas ir nepieciešams, lai nodrošinātu iecietības programmas pilnīgu efektivitāti.

- 144 Treškārt, saskaņā ar 2002. gada paziņojuma par sadarbību 8. punktu Komisija atbrīvo uzņēmumu no naudas soda, kas tam citādi būtu jāmaksā, ja pirmām kārtām uzņēmums pirmais iesniedz pierādījumus, kas pēc Komisijas ieskatiem var dot tai iespēju pieņemt lēmumu par izmeklēšanas veikšanu saistībā ar iespējamo aizliegto vienošanos, vai ja otrām kārtām uzņēmums pirmais iesniedz pierādījumus, kas pēc Komisijas ieskatiem var dot tai iespēju konstatēt EKL 81. panta pārkāpumu iespējamās aizliegtās vienošanās ietvaros.
- 145 Tādēļ atšķirībā no Regulas Nr. 1/2003 23. panta 2. un 3. punkta, kurā ir norāde uz pārkāpuma ilgumu un tādējādi uz uzņēmuma dažādiem sastāviem, kurš aptver tieši atbildīgo sabiedrību vai attiecīgo darbību visa pārkāpuma perioda laikā, Komisija 2002. gada paziņojumā par sadarbību ir fokusējusies uz pieteikumu par sadarbību iesniegšanas brīdi, līdz ar to jēdziens “uzņēmums” apzīmē ekonomisko vienību, kāda tā bija minētā pieteikuma iesniegšanas brīdī.
- 146 Šī interpretācija turklāt atbilst 2002. gada paziņojuma par sadarbību mērķim veicināt aizliegto vienošanos atklāšanu, motivējot dalībniekus tās atklāt. Tā kā iespēja attiecināt vienas sabiedrības, kas tieši piedalās aizliegtās vienošanās darbībā, atbildību uz citām sabiedrībām, ar kurām tā veido vienu ekonomisku vienību, ir nepieciešams, lai saglabātu motivāciju atklāt informāciju, kas norāda arī uz minētas sabiedrības atbildību, ļaut, ka visas sabiedrības, kas ietilpa uzņēmumā pieteikuma par sadarbību iesniegšanas laikā, ir atbrīvotas no sodiem, kas būtu uzlikti šādas pieteikuma neiesniegšanas gadījumā.
- 147 Taču pieteikuma par sadarbību attiecināšana uz uzņēmumiem, kuros ietilpst sabiedrības, kas tieši iesaistītas aizliegtās vienošanās vai attiecīgajā darbībā, parasti neietekmē sabiedrību juridisko situāciju, kuras veido uzņēmumu kopā ar sabiedrību, kas iesniedz pieteikumu, pieteikuma iesniegšanas brīdī. Tādēļ šāda attiecināšana principā nevar būt vienīgais 2002. gada paziņojuma par sadarbību mērķis, lai motivētu uzņēmumus Savienības patērētāju interesēs atklāt slepenās aizliegtās vienošanās.
- 148 No tā izriet, ka Komisija nav pārkāpusi 2002. gada paziņojumu par sadarbību, apstrīdētā lēmuma 527. apsvērumā uzskatot, ka uzņēmuma, kuram bija jāpiešķir atbrīvojums no naudas soda, apjoms bija jādefinē, pamatojoties uz faktiem, kas pastāvēja pieteikuma par sadarbību iesniegšanas brīdī.
- 149 Ceturtkārt, ir jānorāda, ka šajā daļā prasītājas vienīgi apgalvo, ka tām būtu bijis jāsaņem atbrīvojums no naudas soda, kuru bija saņēmusi *Shell* sakarā ar to, ka *Shell Deutschland Schmierstoff*, sabiedrība, kas ietilpst grupā *Shell* pieteikuma par sadarbību iesniegšanas brīdī, iesniedza informāciju Komisijai.
- 150 Ir jāuzskata, ka saistībā ar perioda pirms 2002. gada 2. janvāra atbrīvojuma no naudas soda attiecināšana uz prasītājam nebūtu palielinājusi Komisijas iecietības programmas piemērošanas efektivitāti un nebūtu sniegusi labumu Eiropas patērētājiem. Prasītāju atbildība tika konstatēta atsevišķi no *Shell* atbildības. Tādēļ tām uzliktais naudas sods nevarēja radīt nekādus finanšu zaudējumus *Shell* un tādējādi demotivēt to iesniegt visu informāciju, kurā tā vēlējas dalīties ar Komisiju, lai saņemtu atbrīvojumu no naudas soda saskaņā ar 2002. gada paziņojumu par sadarbību.
- 151 Turklāt, kā Komisija ir pamatoti norādījusi, nav netaisnīgi atalgot, piešķirot atbrīvojumu no naudas soda, meitasuzņēmuma jauno mātesuzņēmumu, kurš ar iekšējās izmeklēšanas palīdzību atklāj pārkāpumu un pēc tam nolemj sadarboties ar Komisiju, un nav netaisnīgi nepiemērot šo pasākumu uzņēmuma iepriekšējam īpašniekam, kurš nav pielicis šīs pūles un nav sniedzis ieguldījumu pārkāpuma atklāšanā.
- 152 Tādēļ Komisija šajā lietā ir piemērojusi 2002. gada paziņojumu par sadarbību saskaņā ar tā mērķi.
- 153 Piektkārt, ir jāatgādina, ka saskaņā ar judikatūru vienlīdzīgas attieksmes princips, atbilstoši kuram attieksme pret līdzīgām situācijām nedrīkst būt atšķirīga un attieksme pret dažādām situācijām nedrīkst būt vienāda, ja vien šāda attieksmes nav objektīvi pamatota, ir vispārējs Savienības tiesību

princips, kurš paredzēts Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 20. un 21. pantā (šajā ziņā skat. Tiesas 2010. gada 14. septembra spriedumu lietā *C-550/07 P Akzo Nobel Chemicals un Akros Chemicals/Komisija u.c.*, Krājums, I-8301. lpp., 54. un 55. punkts).

- 154 Šajā lietā pastāv būtiska atšķirība starp prasītāju situāciju un sabiedrību situāciju, kuras ietilpst grupā *Shell* un kuras ir saņēmēšanas atbrīvojumu no naudas soda sakarā ar *Shell Deutschland Schmierstoff* pieteikumu par sadarbību, proti, ka šīs sabiedrības, atšķirībā no prasītājām, veidoja uzņēmumu EKL 81. panta nozīmē ar *Shell Deutschland Schmierstoff* minētā pieteikuma iesniegšanas brīdī. Šī atšķirība ir būtiska no atbrīvojuma no naudas soda attiecināšanas skatpunkta, kā izriet no analīzes, kas izklāstīta iepriekš 145.–148. punktā.
- 155 Tādēļ Komisijas attieksme pret dažādām situācijām bija atšķirīga, līdz ar to tā nav pārkāpusi vienlīdzīgas attieksmes principu.
- 156 No iepriekš minētā izriet, ka ir jāapstiprina Komisijas konstatācija, saskaņā ar kuru prasītājas nevarēja saņemt atbrīvojumu, kurš piešķirts *Shell*, no naudas soda saistībā ar pārkāpumu, kuru izdarīja *Dea Mineraloel*.

Otrais iebildums par atbrīvojuma, kas piešķirts *Shell*, no naudas soda neattiecināšana saistībā ar *Shell & Dea Oil* izdarīto pārkāpumu

- 157 Ar savu otro iebildumu prasītājas kritizē, ka nav attiecināts *Shell* grupas saņemtais atbrīvojums no naudas soda saistībā ar naudas sodu, kurš tām uzlikts sakarā ar pārkāpumu, ko izdarīja *Shell & Dea Oil* – kopuzņēmums, kas *Shell* un *RWE* kopīgi piederēja periodā no 2002. gada 2. janvāra līdz 30. jūnijam.
- 158 Šajā ziņā ir pietiekami atgādināt, ka pēc pirmā pamata otrās daļas analīzes Vispārējā tiesa nolēma atcelt apstrīdēto lēmumu, ciktāl Komisija bija uzlikusi sodu prasītājām par *Shell & Dea Oil* izdarīto pārkāpumu. Tādēļ vairs nav nepieciešams izvērtēt šo iebildumu.
- 159 Ņemot vērā iepriekš minēto, ir jānoraida iebildums, ka *Shell* saņemtais atbrīvojums no naudas soda netika attiecināts saistībā ar *Dea Mineraloel* izdarīto pārkāpumu, un nav jāspriež par *Shell* saņemta atbrīvojuma no naudas soda attiecināšanu saistībā ar *Shell & Dea Oil* izdarīto pārkāpumu.

Otrā daļa par prasītāju tiesībām uz pilnīgu atbrīvojumu no naudas soda vai būtisku tā samazinājuma saskaņā ar 2002. gada paziņojumu par sadarbību

- 160 Prasītājas apgalvo, ka tām būtu bijis jāsaņem atbrīvojums no naudas soda vai būtisks tā samazinājums saskaņā ar 2002. gada paziņojumu par sadarbību. *Shell* sniegtā informācija esot nākusi no bijušajiem darbiniekiem, kas strādājuši *Dea Mineraloel* un *Shell & Dea Oil*, kuras kļuvas par *Shell Deutschland Oil – Shell Deutschland Schmierstoff* mātesuzņēmumu.
- 161 Katrā ziņā prasītājas esot arī iesniegušas būtiskus pierādījumus administratīvā procesa laikā un vienīgais iemesls, kādēļ tās nevarēja to iesniegt agrāk, esot bijis tas, ka Komisija tika tās informējusi pārāk vēlu par to, ka izmeklēšanas notika arī saistībā ar tām.
- 162 Vispirms ir jāatgādina, ka saskaņā ar judikatūru Komisijai ir rīcības brīvība, lai novērtētu, vai informācija vai dokumenti, ko uzņēmumi iesnieguši brīvprātīgi, ir atvieglojuši tās uzdevumu un vai uzņēmumam ir jāpiešķir atbrīvojums no naudas soda vai tā samazinājums 2002. gada paziņojuma par sadarbību nozīmē (šajā ziņā skat. iepriekš 102. punktā minēto Tiesas spriedumu lietā *Dansk Rørindustri u.c./Komisija*, 394. punkts, un 2009. gada 24. septembra spriedumu apvienotajās lietās *C-125/07 P, C-133/07 P, C-135/07 P un C-137/07 P Erste Group Bank u.c./Komisija*, Krājums, I-8681. lpp., 248. punkts). Tomēr Vispārējā tiesa nevar pamatoties uz šo rīcības brīvību, lai atteiktos

veikt Komisijas šajā ziņā veiktā vērtējuma gan tiesisko, gan faktisko apstākļu padziļinātu pārbaudi (pēc analogijas skat. Tiesas 2011. gada 8. decembra spriedumu lietā C-386/10 P *Chalkor*/Komisija, Krājums, I-13085. lpp., 62. punkts).

- 163 Turpinājumā saskaņā ar iepriekš 140. punktā minēto judikatūru naudas sodu summas samazināšana gadījumos, kad uzņēmumi, kas piedalījušies Savienības konkurences tiesību pārkāpumos, sadarbojas, ir pamatota ar apsvērumu, saskaņā ar kuru šāda sadarbība atvieglo Komisijas uzdevumu konstatēt pārkāpuma esamību un vajadzības gadījumā to izbeigt.
- 164 Turklāt, kā ir ticis norādīts iepriekš 143. punktā, iecietības programmas vienīgais mērķis ir veicināt šādu darbību atklāšanu Eiropas patērētāju un pilsoņu interesēs, motivējot aizliegtos vienošanos dalībniekus tās atklāt. Tādēļ ieguvumi, kurus var saņemt uzņēmumi, kas piedalās šādās darbībās, nedrīkst pārsniegt līmeni, kas ir nepieciešams, lai nodrošinātu iecietības programmas pilnīgu efektivitāti.
- 165 Visbeidzot ir jāatgādina, ka, atšķirībā no Regulas Nr. 1/2003 23. panta 2. un 3. punkta, kurā ir norāde uz pārkāpuma ilgumu un tādējādi uz uzņēmuma dažādiem sastāvjiem, kurš aptver tieši atbildīgo sabiedrību vai attiecīgo darbību visa pārkāpuma perioda laikā, Komisija 2002. gada paziņojumā par sadarbību ir fokusējusies uz pieteikuma par sadarbību iesniegšanas brīdi, līdz ar to jēdziens “uzņēmums” apzīmē ekonomisko vienību, kāda tā bija minētā pieteikuma iesniegšanas brīdī.
- 166 No šiem apsvērumiem izriet, ka tas, ka informāciju, kas ļāva *Shell* gūt labumu no iecietības programmas, iesniedza darbinieki, kas pirms tam, kad *Shell* bija iegādājusies *Dea Mineraloel*, bija nodarbināti grupā *RWE*, nav atbilstošs, izvērtējot to, vai prasītājas var pretendēt uz atbrīvojumu no naudas soda vai tā samazinājumu.
- 167 Prasītājas nenorāda nevienu tiesību noteikumu, saskaņā ar kuru Komisijai būtu jāsniedz atbrīvojums no naudas soda samaksāšanas tādēļ, ka darbinieki, kas snieguši ieguldījumu aizliegtās vienošanās atklāšanā vai sabiedrības, kas iesniegusi pieteikumu par sadarbību, aizliegtās vienošanās darbības atklāšanā, pagātnē strādāja sabiedrībā, kas piederēja prasītājām.
- 168 Taču no 2002. gada paziņojuma par sadarbību, kurš ir fokusēts uz pieteikuma par sadarbību iesniegšanas brīdi, izriet, ka sabiedrības, kas iesniegusi pieteikumu par sadarbību, darbinieku atklātais var sniegt labumu vienīgi uzņēmumam, kurā šī sabiedrība bija ietilpusi pieteikuma par sadarbību iesniegšanas brīdī. Vienīgi šāda interpretācija nodrošina, ka atbrīvojums no naudas soda vai tā summas samazināšana, kas piešķirta iecietības programmas ietvaros, nepārsniedz to, kas nepieciešamas, lai sasniegtu tās mērķi motivēt slepenu aizliegto vienošanos dalībniekus tās atklāt.
- 169 Tādējādi prasītājas pirmais iebildums ir jānoraida.
- 170 Otrkārt, prasītājas apgalvo, ka Komisijai būtu bijis tām jāpiešķir naudas soda summas būtisks samazinājums pierādījumu dēļ, kurus tās iesniedza administratīvā procesa laikā.
- 171 Šajā ziņā ir pietiekami norādīt, ka prasītājas norāda vienīgi *MOL* argumenta noraidīšanu, kas izklāstīts apstrīdētā lēmuma 222. apsvērumā, saistībā ar kuru tās esot iesniegušas papildu pierādījumus. Kā Komisija to norāda, *MOL* piedalīšanās aizliegtās vienošanās darbībā tika konstatēta, pamatojoties uz plašiem pierādījumiem. Turklāt ir jānorāda, ka prasītājas ir iesniegušas šo informāciju, atbildot uz Komisijas informācijas pieprasījumu brīdī, kad jau vismaz trīs citi uzņēmumi bija labprātīgi iesnieguši pierādījumus un informāciju par aizliegtās vienošanās funkcionēšanu. Tādēļ Komisija nav pieļāvusi kļūdu vai prettiesisku rīcību, atsakot prasītājām atbrīvojumu no naudas soda vai tā samazinājumu saskaņā ar 2002. gada paziņojumu par sadarbību.
- 172 Katrā ziņā, īstenojot savu neierobežoto kompetenci, Vispārējā tiesa saistībā ar visiem faktiem un tiesību apstākļiem šajā lietā uzskata, ka prasītāju iesniegtie pierādījumi nepamato šādu samazinājumu.

173 Ņemot vērā iepriekš minēto, otrā pamata daļa ir jānoraida.

Trešā daļa par prasītāju tiesību uz aizstāvību pārkāpumu

- 174 Sava otrā pamata trešajā daļā prasītājas būtībā apgalvo, ka to iespējas iesniegt pieteikumu par sadarbību jau bija ierobežotas no paša sākuma, jo attiecīgā pārkāpuma skartā darbība bija nodota *Shell*. Tas, ka Komisija nebija tās informējusi par izmeklēšanu, kas tika veikta arī pret tām, pirms paziņojuma par iebildumiem nosūtīšanas, esot liedzis tām iespēju savlaicīgi iesniegt pieteikumu par sadarbību. Šādi rīkojoties, Komisija esot pārkāpusi tiesības uz aizstāvību.
- 175 Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru tiesību uz aizstāvību ievērošana prasa, lai uzņēmums, attiecībā uz kuru tiek veikta izmeklēšana, būtu varējis administratīvā procesa laikā pienācīgi darīt zināmu savu nostāju par apgalvoto faktu un apstākļu pastāvēšanu un atbilstību, kā arī par dokumentiem, kurus Komisija izmantojusi, lai pamatotu apgalvojumu, ka ir noticis Līguma pārkāpums (Tiesas 1983. gada 7. jūnija spriedums apvienotajās lietās no 100/80 līdz 103/80 *Musique Diffusion française* u.c./Komisija, *Recueil*, 1825. lpp., 10. punkts, un 1995. gada 6. aprīļa spriedums lietā C-310/93 P *BPB Industries* un *British Gypsum*/Komisija, *Recueil*, I-865. lpp., 21. punkts).
- 176 Regulas Nr. 1/2003 27. panta 1. punkts atspoguļo šo principu, ciktāl tajā paredzēts, ka lietas dalībniekiem jānosūta paziņojums par iebildumiem, kurā skaidri jānorāda visi būtiskie apstākļi, uz kuriem Komisija pamatojas šajā procesa posmā (Tiesas 2004. gada 7. janvāra spriedums apvienotajās lietās C-204/00 P, C-205/00 P, C-211/00 P, C-213/00 P, C-217/00 P un C-219/00 P *Aalborg Portland* u.c./Komisija, *Recueil*, I-123. lpp., 67. punkts), lai ieinteresētajām personām faktiski būtu zināma rīcība, par kuru Komisija tās vēlas saukt pie atbildības un lai tās varētu lietderīgi aizstāvēties, pirms Komisija pieņem galīgo lēmumu. Šo prasību var uzskatīt par izpildītu, ja lēmumā ieinteresētās personas tiek vainotas tikai tajos pārkāpumos, kas ir norādīti paziņojumā par iebildumiem, un tajā ir norādīti tikai tie fakti, par kuriem ieinteresētajām personām tikusi dota iespēja izteikties (šajā ziņā skat. Vispārējās tiesas 2003. gada 19. marta spriedumu lietā T-213/00 *CMA CGM* u.c./Komisija, *Recueil*, II-913. lpp., 109. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 177 Šajā lietā prasītājas neapgalvo, ka tām adresētajā paziņojumā par iebildumiem nebija visu apstākļu, kas izvirzīti pret tām apstrīdētajā lēmumā. Tās vienīgi apgalvo, ka tas, ka Komisija nebija tās informējusi par administratīvā procesa sākšanu, ir radījis tām nelabvēlīgāku situāciju salīdzinājumā ar citiem uzņēmumiem, pie kuriem Komisija bija veikusi pārbaudes.
- 178 Tiesa ir jau nospriedusi, ka, ciktāl paziņojuma par iebildumiem adresāts administratīvajā procesā, kas balstīts uz sacikstes principu, ir varējis atbilstoši izteikt savu viedokli par Komisijas apgalvoto faktu un apstākļu patiesumu un atbilstību, Komisijai šis adresāts būtībā nav jāinformē par izmeklēšanas pasākumu pirms paziņojuma par iebildumiem nosūtīšanas (iepriekš 41. punktā minētais spriedums lietā *Elf Aquitaine*/Komisija, 122. punkts).
- 179 Tādēļ prasītājas nevar pamatoti apgalvot, ka ir noticis to tiesību uz aizstāvību pārkāpums.
- 180 Šo konstatāciju nevar atspēkot ar to, ka prasītājas norāda uz Komisijas 2004. gada 3. septembra lēmumu procedūru saskaņā ar [EKL] 81. pantu un EEZ līguma 53. pantu (Lieta COMP/E-1/38.069 – Vara santehnikas caurules). Ir jāatgādina, ka lēmumi attiecībā uz citām lietām var būt tikai orientējoši, jo lietu faktiskie apstākļi nav identiski (šajā ziņā skat. Tiesas 2006. gada 21. septembra spriedumu lietā C-167/04 P *JCB Service*/Komisija, Krājums, I-8935. lpp., 201. un 205. punkts, un 2007. gada 7. jūnija spriedumu lietā C-76/06 P *Britannia Alloys & Chemicals*/Komisija, Krājums, I-4405. lpp., 60. punkts).
- 181 Tāpat prasītājas nevar pamatoti izvirzīt apstākļi, ka darbības, saistībā ar kuru īstenota aizliegtā vienošanās, nodošana *Shell* ir padarījusi to sadarbību ar Komisiju grūtāku.

- 182 Kā Komisija ir pamatoti norādījusi, nekas neliedza prasītājām iesniegto pieteikumu par sadarbību periodā, kurā *Dea Mineraloel* kopā ar tām veidoja ekonomisku vienību.
- 183 Tāpat ir jāatgādina, ka iecietības programmas mērķis nav sniegt uzņēmumiem, kas piedalās slepenas aizliegtās vienošanās darbībās un kas ir brīdināti par Komisijas procesa sākšanu, iespēju izbēgt no to atbildības finansiālajām sekām, bet veicināt šādu darbību atklāšanu Eiropas patērētāju un pilsoņu interesēs, motivējot aizliegto vienošanos dalībniekus tās atklāt. Tādēļ ieguvumi, kurus var saņemt uzņēmumi, kas piedalās šādās darbībās, nedrīkst pārsniegt līmeni, kas ir nepieciešams, lai nodrošinātu iecietības programmas pilnīgu efektivitāti.
- 184 Neviena Eiropas patērētāja intereses neprasa, lai Komisija sniegtu atbrīvojumu no naudas soda vai tā samazinājumu cik vien iespējams plašam uzņēmumu skaitam, kā ir nepieciešams, lai nodrošinātu iecietības programmas pilnu efektivitāti, piešķirot šādu atbrīvojumu no naudas soda vai tā samazinājumu uzņēmumiem, kas nav tie, kuri pirmie bija iesnieguši pierādījumus, kas ļāva Komisijai uzdot pārbaudes vai konstatēt pārkāpumu.

185 Tādējādi ir jānoraida otrā pamata trešā daļa un līdz ar to šis prasības otrais pamats pilnībā.

3. Trešais pamats par apgrozījuma, kas ņemts vērā, aprēķinot prasītājām uzliktā naudas soda summu, noteikšanu

- 186 Prasītājas uzskata, ka, nosakot apgrozījumu, kas ņemams par pamatu naudas soda summas aprēķināšanai, Komisija ir pārkāpusi Regulas Nr. 1/2003 23. panta 2. un 3. punktu, jo tā nav ievērojusi naudas soda summas noteikšanas būtiskos principus, tostarp vienlīdzīgas attieksmes principu un samērīguma principu. Tās būtībā norāda, ka Komisija ir par pamatu ņēmusi vidējo apgrozījumu, kas īstenots tirgos, kuros realizēta aizliegtā vienošanās, 1999.–2001. gadā, un ka tā to ir aprēķinājusi, pamatojoties uz *Shell* iesniegtajiem datiem, nevis prasītāju iesniegtajiem datiem. Visbeidzot tās norāda, ka Komisija šajā ziņā nav izpildījusi pienākumu norādīt pamatojumu.

Pirmā daļa par apstrīdētā lēmuma nepietiekamu pamatojumu saistībā ar prasītāju īstenotās pārdošanas vērtības aprēķināšanu

- 187 Prasītājas apgalvo, ka Komisija nav izpildījusi pienākumu norādīt pamatojumu saistībā ar to pārdošanas vērtības aprēķināšanu. Pirmkārt, no apstrīdētā lēmuma neizriet, kādēļ tā par atskaites periodu ir izvēlējusies piedalīšanās pārkāpumā pēdējos trīs gadus. Otrkārt, tā neesot pietiekami pamatojusi *Shell* iesniegto datu, kas attiecas uz prasītāju īstenotās pārdošanas vērtību, ņemšanu vērā.
- 188 Vispirms šajā ziņā ir jāatgādina, ka EKL 253. pantā prasītajam pamatojumam ir jābūt pielāgotam attiecīgā akta būtībai un tam nepārprotami un viennozīmīgi jāatspoguļo iestādes, akta autores, argumentācija, lai ļautu ieinteresētajām personām noskaidrot veiktā pasākuma pamatojumu un kompetentajai tiesai veikt pārbaudi (skat. Tiesas 2001. gada 22. marta spriedumu lietā C-17/99 Francija/Komisija, *Recueil*, I-2481. lpp., un iepriekš 41. punktā minēto spriedumu lietā *Elf Aquitaine* /Komisija, 146. punkts).
- 189 Tādējādi pienākuma pamatot individuālu lēmumu mērķis – papildus ļaut tiesai īstenot pārbaudi – ir sniegt ieinteresētajai personai pietiekamu norādi, lai tā saprastu, vai lēmumā, iespējams, pieļauta kļūda, kas ļauj apstrīdēt tā tiesiskumu (šajā ziņā skat. Tiesas 2003. gada 2. oktobra spriedumu lietā C-199/99 P *Corus UK*/Komisija, *Recueil*, I-11177. lpp., 145. punkts, un iepriekš 102. punktā minēto spriedumu lietā *Dansk Rørindustri* u.c./Komisija, 462. punkts)
- 190 Tādējādi pamatojums ieinteresētajai personai principā ir jāpaziņo vienlaicīgi ar tai nelabvēlīgo lēmumu. Pamatojuma trūkumu nevar novērst tādā veidā, ka ieinteresētā persona par lēmuma pamatojumu uzzina Savienības tiesās notiekošajā tiesvedībā (iepriekš 128. punktā minētais spriedums lietā 195/80

Michel/Parlaments, 22. punkts, iepriekš 102. punktā minētais spriedums lietā *Dansk Rørindustri u.c./Komisija*, 463. punkts, un iepriekš 41. punktā minētais spriedums lietā *Elf Aquitaine/Komisija*, 149. punkts).

- 191 Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru prasība norādīt pamatojumu ir jāizvērtē, ņemot vērā konkrētā gadījuma apstākļus, tostarp akta saturu, izvirzīto motīvu būtību un akta adresātu vai citu personu, kuras šis akts skar tieši un individuāli, iespējamās intereses saņemt paskaidrojumus. Netiek prasīts, lai pamatojumā tiktu precizēti visi atbilstošie faktiskie un tiesību apstākļi, jo jautājums, vai akta pamatojumā ir izpildītas EKL 253. panta prasības, ir jāizvērtē, ņemot vērā ne tikai šī panta formulējumu, bet arī tā kontekstu, kā arī visas tiesību normas, kas regulē attiecīgo jomu (Tiesas 1998. gada 2. aprīļa spriedums lietā C-367/95 P Komisija/*Sytraval* un *Brink's France, Recueil*, I-1719. lpp., 63. punkts, kā arī 2008. gada 10. jūlija spriedums lietā C-413/06 P *Bertelsmann* un *Sony Corporation of America/Impala*, Krājums, I-4951. lpp., 166. un 178. punkts).
- 192 Ja, kā šajā lietā, lēmums par Savienības konkurences tiesību noteikumu piemērošanu attiecas uz vairākiem adresātiem un rada problēmu saistībā ar vainojamības pārkāpumā noteikšanu, tajā ir jābūt ietvertam pietiekamam pamatojumam attiecībā uz katru no tā adresātiem, it īpaši tiem adresātiem, kuri saskaņā ar šī lēmuma noteikumiem ir atzīti par atbildīgiem par šo pārkāpumu. Tādējādi saistībā ar mātesuzņēmumu, kas ir atzīts par atbildīgu par tā meitasuzņēmuma pārkāpumu veidojošo rīcību, šādā lēmumā ir jābūt ietvertam detalizētam to apstākļu izklāstam, kas var pamatot šī uzņēmuma atzīšanu par vainojamu attiecīgā pārkāpuma izdarīšanā (skat. iepriekš 41. punktā minēto spriedumu lietā *Elf Aquitaine/Komisija*, 152. punkts un tajā minētā judikatūra).

Pirmais pamats par apstrīdētā lēmuma nepietiekamu pamatojumu saistībā ar to, ka tika izvēlēts pēdējos trīs piedalīšanās pārkāpumā gados īstenotās pārdošanas vērtības vidējais rādītājs

- 193 Pirmkārt, prasītājas apgalvo, ka saskaņā ar 2006. gada pamatnostādņem atskaites periods atbilstošā apgrozījuma noteikšanai ir piedalīšanās pārkāpumā pēdējais gads. Atbilstoši apstrīdētā lēmuma 629. un 631. apsvērumam šis gads būtu atbildis 2001. gadam saistībā ar grupu *RWE*. Apstrīdētais lēmums neļauj tām saprast iemeslus, kādēļ Komisija ir izvēlējusies kā vispārējo metodi ņemt vērā pēdējos trīs gados īstenoto pārdošanu vērtības vidējo rādītāju, nevis ņemt vērā apgrozījumu, kas īstenots vienā gadā.
- 194 Šajā ziņā ir jāatgādina, ka saskaņā ar 2006. gada pamatnostādņu 13. pantu Komisija apstrīdētā lēmuma 629. apsvērumā ir norādījusi, ka, lai noteiktu uzliekamā naudas soda pamatsummu, tā parasti pamatojas uz pārdošanu vērtību, kuras īstenojis tirgū, kurā notikusi aizliegtā vienošanās, uzņēmums pēdējā pilnā gada laikā, kurā tas piedalījies pārkāpumā.
- 195 Apstrīdētā lēmuma 632. un 633. apsvērumā Komisija ir norādījusi *ExxonMobil* un *MOL* argumentus par to, ka Savienības paplašināšanās, konkrēti 2004. gada paplašināšanās, bija stipri ietekmējusi daudzu dalībnieku īstenoto pārdošanu vērtību. Ir jāpiebilst, ka pat prasītājas ir norādījušas šajā ziņā savā atbildē uz paziņojumu par iebildumiem, ka, pēc to domām, vienīgi pārdošanu, kuras *Dea Mineraloel* ir īstenojusi piecpadsmit dalībvalstīs, kas veidoja Savienību pirms 2004. gada 1. maija, vērtība ir jāņem vērā. Komisija uz šiem argumentiem apstrīdētā lēmuma 634. apsvērumā atbildēja šādi:
- “Komisija atzīst, ka 2004. gada maijā notikušās Eiropas Savienības paplašināšanās dēļ ir izņēmuma gads. [Tā] uzskata, ka ir atbilstoši neizmantojot 2004. gadā īstenoto pārdošanu vērtību kā vienīgo pamatu naudas soda aprēķināšanai, bet izmantot trīs iepriekšējo saimniecisko gadu, kuros vienība piedalījies pārkāpumā, pārdošanu vērtību.”
- 196 Tādēļ iemesls, kādēļ Komisija ir izvēlējusies ņemt vērā pēdējos trīs pārkāpumā piedalīšanās gados īstenoto pārdošanu vērtības vidējo rādītāju, nevis ņemt vērā apgrozījumu, kas īstenots pēdējā pilnā piedalīšanās pārkāpumā gadā, skaidri izriet no apstrīdētā lēmuma.

- 197 Otrkārt, prasītājas tomēr apgalvo, ka Komisija nav pamatojusi savu izvēli tā vietā, lai ņemtu vērā to īstenoto pārdošanu vērtību vienīgi 2001. gadā, ņemt vērā attiecīgo pārdošanu vērtību, kas īstenotas periodā no 1999. gadam līdz 2001. gadam. Turklāt Komisija esot noraidījusi prasītāju argumentus, saskaņā ar kuriem 2001.–2002. gads bija izņēmuma gads, un saistībā ar to, tieši pretēji, ir jāpamatojas uz apgrozījuma vidējo rādītāju, kurš īstenots visa *Dea Mineraloel* pārkaupuma ilgumā, t.i., no 1992.–1993. gada līdz 2000.–2001. gadam (apstrīdētā lēmuma 639. apsvērums). Tomēr Komisija neesot nekādā veidā izskaidrojusi, kādēļ šī atskaites perioda vietā tā bija pamatojusies uz 1999.–2001. gada vidējo apgrozījumu.
- 198 Šajā ziņā ir jāatgādina iepriekš 191. punktā minētā judikatūra, saskaņā ar kuru pamatojumu ir jāizvērtē, ņemot vērā konkrētā gadījuma apstākļus, tostarp akta saturu, izvirzīto motīvu būtību un akta adresātu vai citu personu, kuras šis akts skar tieši un individuāli, iespējamās intereses saņemt paskaidrojumus. Netiek prasīts, lai pamatojumā tiktu norādīti visi atbilstošie faktiskie un juridiskie apstākļi, jo jautājums par to, vai tiesību akta pamatojums atbilst EKL 253. panta prasībām, ir jāizvērtē, ņemot vērā ne tikai tā tekstu, bet arī tā kontekstu, kā arī visas tās tiesību normas, kuras reglamentē attiecīgo jomu.
- 199 Turklāt, pirmkārt, ir jāatgādina, ka saskaņā ar judikatūru Komisijai ir jānosaka vērā ņemamais laika periods tādējādi, lai iegūtie skaitļi būtu cik vien iespējams salīdzināmi (Vispārējās tiesas 1998. gada 14. maija spriedums lietā T-319/94 *Fiskeby Board*/Komisija, *Recueil*, II-1331. lpp., 42. punkts). Otrkārt, ir jākonstatē, ka apstrīdētajā lēmumā Komisija ir sistemātiski izmantojusi pārdošanu vērtības, kuras īstenotas pēdējos trīs gados piedalīšanās aizliegtās vienošanās darbībās laikā saistībā ar katru no apsūdzētajiem uzņēmumiem saskaņā ar metodi, kas paredzēta apstrīdētā lēmuma 634. apsvērumā.
- 200 Līdz ar to apstrīdētais lēmums, interpretēts kopumā un tā kontekstā, ņemot vērā visus attiecīgo nomu regulējošos tiesību noteikumus, ļāva saprast iemeslus, kādēļ Komisija vienīgā 2001. gada vietā izvēlējās periodu no 1999. gada līdz 2001. gadam par atskaites periodu, kas jāņem vērā saistībā ar prasītājam. No tā izriet, ka iebildums, kas attiecas uz nepietiekamo pamatojumu, ir jānoraida.

Otrais iebildums par apstrīdētā lēmuma nepietiekamu pamatojumu saistībā ar pārdošanu vērtības noteikšanu

- 201 Prasītājas apgalvo, ka apstrīdētā lēmuma pamatojums tām neļāva pārbaudīt pārdošanu vērtības, kuras īstenota periodā no 1999. gadam līdz 2001. gadam, noteikšanas, kuru veica Komisija, precizitāti.
- 202 Tās neesot varējušas, izmantojot apstrīdētā lēmuma pamatojumu, pārbaudīt, vai Komisija bija pareizi noteikusi vidējos apgrozījuma rādītājus par periodu no 1999. gada līdz 2001. gadam. Acīmredzami, ka Komisija esot pamatojusies uz *Shell* norādēm, jo saskaņā ar Komisijas nostāju *RWE* nevarēja iesniegt apgrozījuma rādītājus par 2001. gadu, kuri nošķirti atkarībā no parafīna vaska un ogļu putekļu vaska. Atbilstoši apstrīdētā lēmuma 628. apsvērumam *Shell* grupas iesniegtie rādītāji esot atbilduši prasītāju norādītajam kopējo pārdošanu apjomam. Tomēr prasītājas neesot varējušas pārbaudīt šo apgalvojumu, jo *Shell* iesniegtais apgrozījums tām netika paziņots administratīvā procesa laikā. Katrā ziņā atbilstoši to datiem bijušās *Dea Mineraloel* parafīna vaska darbība no 1998.–1999. līdz 2000.–2001. saimnieciskajos gados vidēji sniedza pārdošanas ieņēmumus EUR 18,2 miljonu apmērā. Šis skaitlis esot aptuveni par EUR 280 000 mazāks nekā Komisija aplēstais.
- 203 Ir jāatgādina, ka saskaņā ar apstrīdētā lēmuma 59. apsvērumu:
- “[Grupās *RWE*] parafīna vaska pārdošanu gadā vidējā vērtība EEZ bija, pēc *Shell* domām, EUR 13 785 353 no 1999. gada līdz 2001. gadam. Ogļu putekļu vasku pārdošanas gadā vidējā vērtība EEZ bija, pēc *Shell* domām, EUR 4 670 083 no 1999. gada līdz 2001. gadam.”

204 Saskaņā ar apstrīdētā lēmuma 628. apsvērumā teikto:

“Komisija ir izmantojusi aprēķinu veikšanai uzņēmumu iesniegtos skaitļus. Tā kā *RWE* nevarēja paziņot pārdošanu vērtību saistībā ar katru produktu par 2001. gadu, Komisija šajā ziņā izmantoja *Shell* iesniegto informāciju, kura šķita atbilstam ar kopējo pārdošanu vērtību rādītāju, ko *RWE* varēja iesniegt.”

205 Šajā ziņā jau ir ticis nospriests, ka attiecībā uz naudas sodu noteikšanu par Savienības konkurences tiesību pārkāpumiem Komisija ir izpildījusi pienākumu norādīt pamatojumu, ja tā savā lēmumā norāda novērtējuma elementus, kas tai ir ļāvuši novērtēt izdarītā pārkāpuma smagumu un ilgumu, un tai nav pienākuma izklāstīt vēl detalizētāku aprakstu vai datus par naudas soda aprēķina veidu (šajā ziņā skat. Tiesas 2000. gada 16. novembra spriedumu lietā *C-279/98 P Cascades/Komisija, Recueil*, I-9693. lpp., 38.–47. punkts, un Vispārējās tiesas 2003. gada 30. septembra spriedumu apvienotajās lietās *T-191/98* un no *T-212/98* līdz *T-214/98 Atlantic Container Line u.c./Komisija, Recueil*, II-3275. lpp., 1532. punkts). Lai arī cik noderīga varētu būt skaitļos izteikta informācija, kas attiecas uz naudas sodu apmēru aprēķināšanas metodiku, tā nav obligāti nepieciešama pienākuma norādīt pamatojumu izpildīšanai (Tiesas 2003. gada 2. oktobra spriedums lietā *C-182/99 P Salzgitter/Komisija, Recueil*, I-10761. lpp., 75. punkts, un Vispārējās tiesas 2008. gada 8. oktobra spriedums lietā *T-68/04 SGL Carbon/Komisija, Krājums*, II-2511. lpp., 31. punkts).

206 Turklāt ir jānorāda, ka savā 2008. gada 31. janvāra atbildē uz Komisijas informācijas pieprasījumu prasītājas ir apstiprinājušas, ka tās nevarēja iesniegt skaitļus par 2001.–2002. saimniecisko gadu. Neesot šiem skaitļiem, pārdošanu vērtība par 2001. kalendāro gadu, kuru Komisija ir sistemātiski ņēmusi vērā apstrīdētajā lēmumā, nevarēja tikt noteikta. Tāpat prasītājas šajā pašā atbildē ir apstiprinājušas, ka tās nevarēja iesniegt atsevišķus skaitļus saistībā ar parafīna vasku un ogļu putekļu vasku par iepriekšējiem saimnieciskajiem gadiem. Šādi nodalītie skaitļi bija nepieciešami, lai aprēķinātu naudas soda summu, ņemot vērā to, ka pārkāpuma smaguma koeficients saistībā ar šīm divām produktu grupām atšķiras, proti, 18 % saistībā ar parafīna vasku un 15 % saistībā ar ogļu putekļu vasku.

207 Visbeidzot ir jākonstatē, ka savā 2008. gada 5. marta atbildē uz Komisijas informācijas pieprasījumu prasītājas ir norādījušas, ka tās bija sazinājušās ar *Shell*, lai uzzinātu par *Shell* pārdošanas rādītājiem, kuri bija pieejami, un ka tās zināja, ka *Shell* jau bija iesniegusi Komisijai pārdošanas rādītājus par 2001.–2002. saimniecisko gadu. Tās arī norāda uz *Shell* iesniegtajiem rādītājiem, kas sagatavoti saistībā ar šo saimniecisko gadu, atzīstot, ka nebija šādu uzticamu un pieejamu rādītāju saistībā ar grupu *RWE*.

208 Tādēļ ir jānorāda, ka korespondencē par atbildes uz paziņojumu par iebildumiem prasītājas nebija apstrīdējušas to, ka Komisija izmantoja *Shell* iesniegtos pārdošanas rādītājus, bet tās, tieši pretēji, mudināja Komisiju tos izmantot saistībā ar 2001.–2002. saimniecisko gadu.

209 Ņemot vērā iepriekš minēto, ir jākonstatē, ka apstrīdētais lēmums, interpretēts kopumā un tā kontekstā, tostarp ņemot vērā korespondenci starp prasītājam un Komisiju un visus attiecīgo nomu regulējošos tiesību noteikumus, ļāva saprast iemeslus, kādēļ Komisija izmantoja *Shell* iesniegtos rādītājus.

210 Saistībā ar prasītāju argumentu, saskaņā ar kuru apstrīdētais lēmums neļāva saprast metodi, ko *Shell* izmantojusi, lai nodalītu parafīna vaska pārdošanas rādītājus no ogļu putekļu vaska rādītājiem, ir jānorāda, ka Komisija ir izpildījusi pienākumu norādīt pamatojumu, ja tā savā lēmumā norāda novērtējuma elementus, kas tai ir ļāvuši novērtēt izdarītā pārkāpuma smagumu un ilgumu, un tai nav pienākuma izklāstīt vēl detalizētāku aprakstu vai datus par naudas soda aprēķina veidu (skat. iepriekš 205. punktā minēto judikatūru).

- 211 Turklāt Komisija varēja pamatoti uzskatīt, pamatojoties uz prasītāju sniegtajām norādēm administratīvā procesa laikā, ka *Shell* iesniegtos rādītājus tās neapstrīdēšot, jo pastāvēja kontakti starp abām un grupām un prasītājas pašas bija norādījušas uz *Shell* iesniegtajiem rādītājiem. Tā kā nav vispārēja pienākuma norādīt visus atbilstošos faktiskos un juridiskos apstākļus un tā kā pienākuma norādīt pamatojumu, apjoms tostarp ir atkarīgs no apstrīdētā tiesību akta pieņemšanas konteksta, Komisija pamatoti neieklāva apstrīdētajā lēmumā detalizētu analīzi saistībā ar *Shell* iesniegtajiem rādītājiem, tostarp ņemot vērā prasītāju norādes par kontaktēšanos ar *Shell* šajā ziņā ar un to norādi uz *Shell* rīcībā esošo datu daļu.
- 212 Turklāt atbildē uz Vispārējās tiesas rakstveida jautājumu prasītājas apgalvoja, ka 2008. gada 25. janvārī *Shell* faktiski nodeva to rīcībā datus par apgrozījumu, kuri nāca to tās pašas datu bankas, no kuras ir nākuši dati, kurus *Shell* paziņojusi Komisijai. Vienīgi tas, ka no *Shell* iegūtajos datos nav norādes uz kalendārajiem gadiem, bet uz saimnieciskajiem gadiem, kuri sākas katra gada jūlijā un beidzas jūnija beigās, nevarēja liegt prasītājām saprast Komisijas aprēķināšanas metodi, jo apstrīdētajā lēmumā bija precizēts, ka pārdošanu vērtība tika aprēķināta, pamatojoties uz datiem, kas saistīti ar kalendārajiem gadiem. Tādēļ prasītājas, pamatojoties uz apstrīdēto lēmumu un tā pieņemšanas kontekstu, varēja saprast, ka Komisija bija pielāgojusi datus, kas attiecas uz finanšu gadiem, savai metodei, atbilstoši kurai tiek ņemti vērā kalendārie gadi.
- 213 Līdz ar to trešā pamata pirmā daļa ir jānoraida.

Otrā daļa par samērīguma principa un Regulas Nr. 1/2003 pārkāpumu, nosakot prasītājām uzliedzamā naudas soda summu

Par atskaites perioda izvēli (1999.–2001. kalendārais gads)

- 214 Prasītājas apgalvo, ka tām uzliktais naudas sods ir nesamērīgs salīdzinājumā ar pārkāpuma smagumu, jo to pārdošanu vērtība esot bijusi ievērojami augstāka Komisijas izvēlētajā atskaites periodā (1999.–2001. gads) nekā iepriekšējā periodā (1992.–1998. gads) un sekojošajā periodā (2002.–2004. gads). Naudas soda summas, kas aprēķināta no tādējādi noteiktu pārdošanu vērtības, neatspoguļojot to izdarītā pārkāpuma smagumu, jo atskaites periodā īstenoto pārdošanu vērtība neesot reprezentatīva saistībā ar visu pārkāpuma periodu. Tādēļ Komisija esot pārkāpusi Regulas Nr. 1/2003 23. pantu un samērīguma principu.
- 215 Prasītājas uzskata, ka, lai labāk atspoguļotu pārkāpuma smagumu, Komisijai būtu bijis jāņem vērā pārdošanu, kas īstenotas tirgos, kuros notika aizliegtā vienošanās, visa to piedalīšanās pārkāpumā laikā, vērtības vidējais rādītājs. Ja Komisija būtu pamatojusies uz apgrozījumu, kas vidēji ticis īstenots no 1992.–1993. līdz 2000.–2001. saimnieciskajam gadam, tā būtu *ceteris paribus* ieguvusi naudas soda summu EUR 30,95 miljonu apmērā, nevis EUR 37 440 000, kas tika uzlikts prasītājām.
- 216 Samērīguma princips paredz, ka iestāžu tiesību akti nedrīkst pārsniegt leģitīmu mērķu, kas noteikti attiecīgajā tiesiskajā regulējumā, sasniegšanai piemēroto un vajadzīgo pasākumu robežas, ņemot vērā, ka, ja ir jāizvēlas starp vairākiem piemērotiem pasākumiem, ir jāizvēlas mazāk ierobežojošais un ka radītās neērtības nedrīkst būt nesamērīgas ar paredzētajiem mērķiem (Tiesas 1990. gada 13. novembra spriedums lietā C-331/88 *Fedesa u.c.*, *Recueil*, I-4023. lpp., 13. punkts, un 1998. gada 5. maija spriedums lietā C-180/96 Apvienotā Karaliste/Komisija, *Recueil*, I-2265. lpp., 96. punkts; Vispārējās tiesas 2007. gada 12. septembra spriedums lietā T-30/05 *Prym un Prym Consumer*/Komisija, Krājumā nav publicēts, 223. punkts).
- 217 Saistībā ar procedūrām, kuras Komisija ir uzsākusi, lai sodītu par konkurences tiesību normu pārkāpumiem, šī principa piemērošana ietver to, ka naudas sodiem nav jābūt pārmērīgiem attiecībā uz noteiktajiem mērķiem, proti, attiecībā uz šo normu ievērošanu, un ka naudas soda, kas uzņēmumam uzlikts par konkurences noteikumu pārkāpumu, apmēram ir jābūt samērīgam ar pārkāpuma kopējo

- vērtējumu, jo īpaši ņemot vērā tā smagumu (šajā ziņā skat. iepriekš 216. punktā minēto spriedumu lietā *Prym un Prym Consumer*/Komisija, 223. un 224. punkts un tajos minētā judikatūra). Konkrētāk, samērīguma princips paredz, ka Komisijai ir jānosaka naudas sods proporcionāli apstākļiem, kas ņemami vērā, lai noteiktu pārkāpuma smagumu, un ka tai šajā ziņā ir jāpiemēro šie apstākļi saskaņotā un objektīvi pamatotā veidā (Vispārējās tiesas 2006. gada 27. septembra spriedums lietā T-43/02 *Jungbunzlauer*/Komisija, Krājums, II-3435. lpp., 226.–228. punkts, un 2010. gada 28. aprīļa spriedums lietā T-446/05 *Amann & Söhne un Cousin Filterie*/Komisija, Krājums, II-1255. lpp., 171. punkts).
- 218 Turklāt saistībā ar atskaites perioda izvēli no judikatūras izriet, ka Komisijai ir jāizvēlas tāda aprēķina metode, kas ļautu ņemt vērā katra attiecīgā uzņēmuma lielumu un ekonomisko ietekmi, kā arī katra uzņēmuma izdarītā pārkāpuma apmēru atkarībā no ekonomiskās situācijas, kāda pastāvējusi laikā, kad pārkāpums izdarīts. Turklāt saskaņā ar judikatūru attiecīgais laikposms ir jāierobežo tādā veidā, lai iegūtie apgrozījumi, pat tirgus daļas, būtu cik vien iespējams salīdzināmi. No tā izriet, ka atskaites gadam nav obligāti jābūt pēdējam pilnajam gadam, kurā noticis pārkāpums (Vispārējās tiesas 2011. gada 5. oktobra spriedums lietā T-11/06 *Romana Tabacchi*/Komisija, Krājums, II-6681. lpp., 177. punkts; šajā ziņā skat. arī Vispārējās tiesas 2010. gada 13. septembra spriedumu lietā T-26/06 *Trioplast Wittenheim*/Komisija, Krājumā nav publicēts, 81. un 82. punkts un tajos minētā judikatūra).
- 219 No tā izriet, ka konkrēts uzņēmums nevarēs pieprasīt, lai Komisija attiecībā uz to pamatotos uz citu periodu, nevis to, kuru piemēro parasti, ja vien tas nepierāda, ka apgrozījums šajā pēdējā laika periodā tam raksturīgu iemeslu dēļ neliecina par tā patieso lielumu un ekonomisko varu, ne arī par izdarītā pārkāpuma mērogu (iepriekš 199. punktā minētais Vispārējās tiesas spriedums lietā T-319/94 *Fiskeby Board*/Komisija, 42. punkts, un 2009. gada 30. septembra spriedums lietā T-175/05 *Akzo Nobel u.c.*/Komisija, Krājumā nav publicēts, 142. punkts).
- 220 Pirmkārt, ir jānorāda, ka, izmantojot katra uzņēmuma, kas piedalījies pārkāpumā, pēdējo trīs gadu vidējo rādītāju, Komisija ir izvēlējusies atskaites periodu, kas kopumā atbilst prasībai, kura paredzēta iepriekš 216. punktā minētajā judikatūrā un saskaņā ar kuru attiecīgais laikposms ir jāierobežo tādā veidā, lai iegūtie apgrozījumi, pat tirgus daļas, būtu cik vien iespējams salīdzināmi.
- 221 Otrkārt, prasītājas nav pierādījušas, ka apgrozījums, ko tās bija īstenojušas šī pēdējā minētā perioda laikā tam raksturīgu iemeslu dēļ, neliecina par to patieso lielumu un ekonomisko varu vai par to izdarītā pārkāpuma mērogu.
- 222 Lai gan ir taisnība, ka pārdošanu, kas īstenotas laikā no 1999. gada līdz 2001. gadam, atbilstošā vidējā vērtība bija lielāka par iepriekšējo piedalīšanās gadu ikgadējiem apgrozījumiem, no prasības pieteikuma 130. punkta izriet, ka tas būtībā bija tādēļ, ka apgrozījums, kuru prasītājas bija īstenojušas tirgos, kuros notika aizliegtā vienošanās, pastāvīgi pieauga piedalīšanās pārkāpumā periodā. Šāda palielināšanās var būt tipiski saistīta ar aizliegto vienošanos, kuras viens no galvenajiem mērķiem ir paaugstināt attiecīgo produktu cenas. Tāpat šāda palielināšanās var vismaz daļēji izrietēt no tādiem vispārējiem faktoriem kā inflācija vai tā, ka attiecīgo produktu izejvielu cenām arī bija tendence paaugstināties pasaules tirgū, kā tas bija šajā lietā, jo saskaņā ar Komisijas iesniegtajiem datiem jēlnaftas cena būtiski paaugstinājās laikā starp 1992. gadu un 2001. gadu.
- 223 Turklāt prasītājas nenorāda nevienu ārkārtas apstākli, kas esot izraisījis to īstenošanās pārdošanas vērtības paaugstināšanos periodā no 1992. gada līdz 2001. gadam. Papildu tam ir jānorāda, ka minētā palielināšana liecina par tendenci un ataino paaugstinātu korelāciju ar jēlnaftas cenu.
- 224 Tāpat prasītājas nevar pamatoti atsaukties uz to, ka pārdošanu, kuras tās īstenojušas atskaites perioda laikā, vērtību vidējais gada rādītājs bija augstāks par to, kas novērojams periodā starp 2002. gadu un 2004. gadu. Šī pēdējā minētā perioda laikā, izņemot 2002. gada pirmo daļu, prasītājam vairs nepiederēja sabiedrība, kas bija tieši iesaistīta pārkāpumā. Tādēļ *Shell Deutschland Oil* īstenoto pārdošanu vērtības samazināšanās salīdzinājumā ar *Dea Mineraloel* attiecīgo vērtību nebija nekādas saiknes ar prasītāju komerciālo politiku, līdz ar to tā nevar tikt izvirzīta tām par labu.

- 225 Tādēļ prasītājas nav pierādījušas, ka apgrozījums, ko tās bija īstenojušas šī pēdējā minētā perioda laikā tam raksturīgu iemeslu dēļ, neliecina par to patieso lielumu un ekonomisko varu vai par to izdarītā pārkāpuma mērogu.
- 226 Tā kā Komisijas izvēlētais atskaites periods atbilst judikatūrā paredzētajām prasībām, prasītāju argumenti saistībā ar iespēju rekonstruēt datus saistībā ar 1993.–1994. saimniecisko gadu ir jānoraida kā neefektīvi.
- 227 Ņemot vērā iepriekš minēto, ir jākonstatē, ka Komisija nav pārkāpusi ne Regulas Nr. 1/2003 23. panta 3. punktu, ne samērīguma principu, ņemot par pamatu vidējo gada pārdošanu, kuras prasītājas īstenojušas periodā no 1999. gada līdz 2001. gadam, vērtību.
- 228 Katrā ziņā, īstenojot savu neierobežoto kompetenci, Vispārējā tiesa saistībā ar visiem faktiem un tiesību apstākļiem šajā lietā uzskata, ka atskaites perioda izvēle attiecībā uz prasītājiem ir pamatota.

Par *Shell* iesniegto skaitļu ņemšanu vērā

- 229 Ar savu otro iebildumu prasītājas apgalvo, ka Komisija ir pamatojusies uz skaitļiem, kuri saistīti ar pārdošanu vērtību un kurus iesniegusi *Shell*, nevis uz skaitļiem, kurus tās iesniegušas.
- 230 Vispirms ir jāatgādina, ka saskaņā ar 2006. gada pamatnostādņu 15. un 16. pantu, lai noteiktu uzņēmuma īstenoto pārdošanu vērtību, Komisija izmanto vislabākos datus, kas iegūstami no šī uzņēmuma. Ja uzņēmuma sniegtie dati ir nepilnīgi vai neuzticami, Komisija var noteikt šī uzņēmuma īstenoto pārdošanu vērtību, pamatojoties uz tās iegūtiem daļējiem datiem vai jebkuru citu informāciju, kuru tā uzskata par atbilstošu vai pienācīgu.
- 231 Šajā ziņā, pirmkārt, ir jānorāda, ka prasītājas ir atkārtoti norādījušas administratīvā procesa laikā, ka tās nevarēja iesniegt datus par 2001.–2002. saimniecisko gadu. Šī saimnieciskā gada pirmā daļa attiecās uz 2001. kalendāro gadu, kas ietilpa atskaites periodā, kuru ņēma vērā Komisija (1999.–2001. kalendārie gadi).
- 232 Tālāk prasītājas ir atkārtoti norādījušas, atbildot uz Komisijas informācijas pieprasījumu, kas tās nevarēja iesniegt atsevišķus skaitļus saistībā ar produktu grupām. Tā kā Komisijas izmantotie pārkāpuma smaguma koeficienti bija atšķirīgi saistībā ar parafīna vasku un ogļu putekļu vasku, šādi nodalītie skaitļi bija nepieciešami, lai aprēķinātu naudas sodu summu (skat. iepriekš 206. punktu).
- 233 Tādēļ prasītāju iesniegtie dati bija nepilnīgi, līdz ar to Komisijai bija jāizmanto citi dati, lai aprēķinātu tām uzliedzamā naudas soda summu.
- 234 Otrkārt, no *Shell* 2008. gada 31. janvāra atbildes uz Komisijas informācijas pieprasījumu izriet, ka *Shell* iesniegtie dati bija saskanīgi, pilnīgi un paši par sevi pietiekami Komisijas aprēķinu veikšanai.
- 235 Treškārt, ir jāatgādina (skat. iepriekš 207. un 208. punktu), ka savā 2008. gada 5. marta atbildē uz Komisijas informācijas pieprasījumu prasītājas ir norādījušas, ka tās bija sazinājušas ar *Shell*, lai uzzinātu par *Shell* pārdošanas rādītājiem, kuri bija pieejami, un ka tās zināja, ka *Shell* jau bija iesniegusi Komisijai pārdošanas rādītājus par 2001.–2002. saimniecisko gadu. Tās arī norāda uz *Shell* iesniegtajiem rādītājiem, kas sagatavoti saistībā ar šo saimniecisko gadu, atzīstot, ka nebija šādu uzticamu un pieejamu rādītāju saistībā ar grupu *RWE*.
- 236 Ceturtkārt, prasītājas tieši neapgalvo, ka pārdošanu vērtība, kuru Komisija ir noteikusi saistībā ar 1999.–2001. kalendārajiem gadiem, saistībā ar parafīna vasku un ogļu putekļu vasku ir kļūdaina. Tās vienīgi norāda, ka *Dea Mineraloel* “parafīna vaska” darbība no 1998.–1999. līdz 2000.–2001. saimnieciskajos gados vidēja sniedza pārdošanas ieņēmumus EUR 18,2 miljonu apmērā.

Šis skaitlis esot aptuveni par EUR 280 000 mazāks nekā Komisija aplēstais. Tomēr ar šo argumentu nevar tikt pierādīta Komisijas kļūda, jo prasītāju iesniegtie dati attiecās uz 1998.–1999. līdz 2000.–2001. saimnieciskajiem gadiem, nevis kalendārajiem gadiem, kurus Komisija ir sistemātiski ņēmusi vērā apstrīdētajā lēmumā. No skaitļiem, kurus prasītājas norādījušas prasības pieteikuma 130. punktā, izriet, ka parafina vaska pārdošanu vērtība 1998.–1999. saimnieciskajā gadā bija EUR 16 304 000, taču 1999.–2000. saimnieciskajā gadā tā bija EUR 19 543 000. 2000.–2001. saimnieciskajā gadā parafinā vaska pārdošanu vērtība bija EUR 18 677 000. Tādēļ ir ticams, ka EUR 280 000 starpība ir izskaidrojama ar to, ka prasītāju izvēlētais periods iekļāva arī 1998. gada otro daļu, kad pārdošanu vērtība bija zemāka par to, kura īstenota 2001. gada otrajā pusē, kas tomēr netika iekļauta prasītāju īstenotajā aprēķinā.

- 237 Piektdārt, prasītājas nevar pamatoti pārmest Komisijai to, ka tā nav papildinājusi *Shell* iesniegtos datus ar prasītāju daļējiem datiem un to aplēsēm. Ja Komisijai ir pilnīgi, saskanīgi un uzticami dati no avota, uz kuru pašas prasītājas norāda saistībā ar daļu no datiem, tai nevar tikt noteikts pienākums tos kombinēt ar datiem no cita avota, kuri aprēķināti pēc citas metodes un kuru saderība ir apšaubāma.
- 238 Līdz ar to prasītāju iebildums saistībā ar *Shell* iesniegto skaitļu par pārdošanu apjomu ņemšanu vērā ir jānoraida.
- 239 Tādējādi trešā pamata otrā daļa ir jānoraida.

Trešais pamats par vienlīdzīgas attieksmes principa un 2006. gada pamatnostādņu pārkāpumu

- 240 Prasītājas apgalvo, ka, nosakot tām uzliktā naudas soda pamatsummu, Komisija ir pamatojusies uz 1999.–2001. gadu vidējo apgrozījumu, taču saistībā ar *Shell* tā ir ņēmusi vērā 2002.–2004. gadu vidējo apgrozījumu (saistībā ar parafina vasku) un 2001.–2003. gada vidējo apgrozījumu (saistībā ar ogļu putekļu vasku). Šāda atšķirība aprēķinā esot izraisījusi vienlīdzīgas attieksmes principu divos aspektos.
- 241 Pirmkārt, prasītājas atgādina, ka tās ir sauktas pie atbildības par *Dea Mineraloel* un *Shell & Dea Oil* izdarīto pārkāpumu laikā no 1992. gada 3. septembra līdz 2002. gada 30. jūnijam. *Shell* esot saukta pie atbildības par šo pārkāpumu šajā paša laikā un turklāt arī par sabiedrību, kas ir *Shell & Dea Oil* tiesību pārņēmējas, izdarītajiem pārkāpumiem laikā no 1992. gada 3. septembra līdz 2005. gada 17. martam. Tomēr sakarā ar atšķirīgo atskaites periodu naudas soda summa, kas aprēķināta *Shell*, esot bijusi zemāka kā tā, kura aprēķināta *RWE*, lai gan piedalīšanās aizliegtās vienošanās darbībās bija gandrīz trīs gadus ilgāka *Shell* gadījumā. Šāda naudas soda pamatsummas noteikšana esot “diskriminējoša”.
- 242 Otrkārt, nevienlīdzīgā attieksme pret prasītājām un *Shell* periodā, kurā tās bija kopīgi iesaistītas *Shell & Dea Oil*, t.i., periodā no 2002. gada 2. janvāra līdz 30. jūnijam, esot arī acīmredzama. Naudas soda pamatsumma, kas *prorata temporis* tika piemērota prasītājām saistībā ar šo periodu, esot EUR 1,6 miljoni. Saistībā ar *Shell* tā esot mazāk nekā EUR 1,2 miljoni, lai gan tai tika solidāri uzlikts naudas sods par to pašu *Shell & Dea Oil* izdarīto pārkāpumu, kā tas izrietot no apstrīdētā lēmuma 530. apsvēruma.
- 243 Prasītājas uzskata, ka, ja Komisija būtu – kā *Shell* gadījumā – noteikusi saistībā ar tām naudas soda pamatsummu, pamatojoties uz 2002.–2004. gadu vidējo apgrozījumu saistībā ar parafina vasku un 2001.–2003. gadu vidējo apgrozījumu saistībā ar ogļu putekļu vasku, tā būtu aprēķinājusi aptuveni EUR 24,93 miljonus un *ceteris paribus* naudas sodu EUR 29,92 miljonu apmērā. Tas aptuveni atbilstu naudas soda summai, kas izriet no aprēķina, kurš veikts, izmantojot no 1992.–1993. līdz 2000.–2001. saimniecisko gadu vidējo apgrozījumu. Tādēļ vienīgi atbilstošā apgrozījuma aprēķināšana, izmantojot no 1992.–1993. līdz 2000.–2001. saimniecisko gadu vidējo apgrozījumu, būtu atbilstoša 2006. gada pamatnostādņem un vienlīdzīgas attieksmes principam.

- 244 Pirmkārt, saistībā ar prasītāju vispārējo iebildumu sakarā ar atskaites perioda piemērošanu tā vietā, lai aprēķinātu naudas soda pamatsummu, izmantojot pārdošanu vērtības saistībā ar katru pārkāpuma gadu, ir jānorāda uz iepriekš 216.–225. norādītajiem apsvērumiem. No tiem izriet, ka Komisija pamatoti noteica pārdošanu vērtības, pamatojoties uz atskaites periodu, kas padara skaitļus saistībā ar visiem uzņēmumiem cik vien iespējams salīdzināmus, ja vien uzņēmums nepierāda, ka apgrozījums šajā pēdējā laika periodā tam raksturīgu iemeslu dēļ neliecina par tā patieso lielumu un ekonomisko varu, ne arī par izdarītā pārkāpuma mērogu. Tomēr prasītājas nav pierādījušas, ka tā ir bijis šajā lietā.
- 245 Otrkārt, nav jāizvērtē vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpums saistībā ar kopuzņēmuma *Shell & Dea Oil* pastāvēšanas periodu, jo apstrīdētajā lēmumā Komisija nav apkopojusi pietiekamus pierādījumus, lai prasītājas sauktu pie atbildības par tā rīcību (skat. iepriekš 130. punktu).
- 246 Treškārt, ir jāizvērtē prasītāju iebildums par to, ka, pat ja naudas soda summa, kas aprēķināta *Shell*, būtu bijusi pamatota uz to pašu pārkāpumu, kuru izdarījusi tā pati sabiedrība, kā prasītāju gadījumā un par ja *Shell* piedalīšanās pārkāpumā būtu bijusi ilgākā nekā prasītāju piedalīšanās, naudas soda summa, kas aprēķināta *Shell* būtu bijusi zemāka (EUR 30 miljoni) par to, kas aprēķināta prasītājam (EUR 31,2 miljoni).
- 247 Ir jāatgādina, ka tas, ka naudas soda pamatsumma, kas noteikta prasītājam, bija augstāka nekā tā, kas noteikta *Shell*, ir noticis tikai tādēļ, ka atskaites periods bija atšķirīgs. *Shell Deutschland Oil* pārdošanu vidējā vērtība gadā periodā no 2002. gada līdz 2004. gadam saistībā ar parafina vasku un periodā no 2001. gada līdz 2003. gadam saistībā ar ogļu putekļu vasku bija zemāka nekā *Dea Mineraloel* īstenoto pārdošanu vidējā vērtība periodā no 1999. gada līdz 2001. gadam.
- 248 Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru, nosakot naudas sodu summu, Komisijai ir jāievēro vienlīdzīgas attieksmes princips, saskaņā ar kuru ir aizliegts līdzīgas situācijas aplūkot atšķirīgi un atšķirīgas situācijas aplūkot vienādi, ja vien šāda attieksme nav objektīvi pamatota (Vispārējās tiesas 2004. gada 29. aprīļa spriedums apvienotajās lietās T-236/01, T-239/01, no T-244/01 līdz T-246/01, T-251/01 un T-252/01 *Tokai Carbon u.c./Komisija, Recueil*, II-1181. lpp., 219. punkts).
- 249 Protams, Tiesa ir lēmusi, pirmkārt, ka visiem uzņēmumiem, kuri piedalījušies vienā un tajā pašā pārkāpumā, kopīga atsaucis gada izmantošana katram uzņēmumam nodrošina, ka pret to ir attiekušies tāpat kā pret citiem uzņēmumiem un ka sodi ir noteikti vienādi, un, otrkārt, ka atsaucis gada, kas ir daļa no pārkāpuma īstenošanas laikposma, izvēle ļauj izvērtēt izdarītā pārkāpuma apjomu atkarībā no šajā laikposmā esošās ekonomiskās situācijas (Tiesas 2003. gada 2. oktobra spriedums lietā C-196/99 P *Aristrain/Komisija, Recueil*, I-11005. lpp., 129. punkts).
- 250 Tomēr no tā neizriet, ka kopēja atskaites perioda izvēlēšanās ir vienīgais pamats, lai noteiktu sodus atbilstoši vienlīdzīgas attieksmes principam. It īpaši Komisija ir tiesīga ņemt vērā, ka attiecībā uz konkrētu uzņēmumu kopīgais atsaucis gads neietilpst pārkāpuma laikposmā, par kuru ir vainojams šis uzņēmums, un līdz ar to šis kopīgais atsaucis gads nav lietderīga norāde par tā individuālo ietekmi pārkāpuma laikā. Tādējādi Komisija ir tiesīga ņemt vērā šī uzņēmuma apgrozījumu attiecībā uz gadu, kas nav kopīgais atsaucis gads, ar nosacījumu, ka aizliegtās vienošanās dalībnieku iedalījums kategorijās paliek viendabīgs un objektīvi pamatots.
- 251 Šajā lietā, ņemot vērā pārdošanu vidējo vērtību gadā par pēdējiem trīs piedalīšanās pārkāpumā gadiem, Komisija ir piemērojusi vienotu kritēriju visiem aizliegtās vienošanās dalībniekiem objektīvā veidā, tieši ar mērķi īstenot vienlīdzīgu attieksmi pret dalībniekiem.
- 252 Turklāt ir jākonstatē, ka pārdošanu vērtības samazināšanās, kuras rezultātā naudas soda pamatsumma, kas noteikta *Shell*, bija zemāka nekā tā, kas noteikta *RWE*, notika periodā no 2002. gada līdz 2004. gadam. Saistībā ar šī perioda pirmajiem sešiem mēnešiem tas, ka *RWE* bija īstenojusi noteicošu ietekmi pār *Shell & Dea Oil*, netika pierādīts. Saistībā ar atlikušajiem diviem gadiem un trīs mēnešiem nav strīda par to, ka *Shell Deutschland Oil* un *Shell Deutschland Schmierstoff* darbojās pilnībā

neatkarīgi no *RWE*. Tādēļ Komisija pamatoti uzskatīja, ka prasītājam nebija jāgūst labums no tā, ka *Shell* pienesums aizliegtās vienošanās darbībās bija zaudējis ekonomisko nozīmīgumu uz beigām, kad prasītājas tajā vairs nepiedalījās, it īpaši ņemot vērā to, ka to piedalīšanās pārkāpumā laikā prasītāju īstenoto pārdošanu vērtībai tirgos, kuros notika aizliegtā vienošanās, bija tendence pastāvīgi augt.

- 253 Tādēļ ir jāsecina, ka tas, ka naudas soda pamatsumma, kas aprēķināta saistībā ar prasītājam, ir lielāka par to, kas aprēķināta saistībā ar *Shell* grupu, ir vienīgi tādēļ, ka pārdošanu, kas īstenotas tirgos, kuros notika aizliegtā vienošanās, vērtība būtiski samazinājās pēc tam, kad *Shell* iegādājās *Dea Mineraloel*. Tā kā prasītājas bija atšķirīgā situācijā salīdzinājumā ar *Shell* situāciju saistībā ar būtisku naudas soda summas noteikšanas aspektu, to iebildums par nevienlīdzīgu attieksmi ir jānoraida.
- 254 Katrā ziņā, īstenojot savu neierobežoto kompetenci, Vispārējā tiesa saistībā ar visiem faktiem un tiesību apstākļiem šajā lietā uzskata, ka Komisija ir pareizi atspoguļojusi *Dea Mineraloel* izdarītā pārkāpuma smagumu un ilgumu.
- 255 Ņemot vērā visus iepriekš minētos apsvērumus, ir arī jānoraida trešā pamata trešā daļa un līdz ar to trešais pamats kopumā.

4. Par neierobežotās kompetences īstenošanu un naudas soda galīgās summas noteikšanu

- 256 Jāatgādina, ka Komisijas pieņemto lēmumu tiesiskuma pārbaudi papildina neierobežotā kompetence, kas Savienības tiesai ir atzīta Regulas Nr. 1/2003 31. pantā, saskaņā ar EKL 229. pantu. Šī kompetence pilnvaro tiesu papildus sankciju tiesiskuma pārbaudei aizstāt Komisijas vērtējumu ar savu vērtējumu un līdz ar to atcelt, samazināt vai palielināt uzliktā naudas soda summu vai uzliktās kavējuma naudas summu. Tādēļ līgumos paredzētā pārbaudē saskaņā ar efektīvu tiesību aizsardzību tiesā principu, ka izklāstīts Pamattiesību hartas 47. pantā, Savienības tiesa īsteno gan faktisko, gan tiesību apstākļu pārbaudi un tā ir tiesīga novērtēt pierādījumus, atcelt apstrīdēto lēmumu un grozīt naudas sodu summu (šajā ziņā skat. Tiesas 2007. gada 8. februāra spriedumu lietā *C-3/06 P Groupe Danone/Komisija*, Krājums, I-1331. lpp., 60.–62. punkts, un Vispārējās tiesas 2003. gada 21. oktobra spriedumu lietā *T-368/00 General Motors Nederland un Opel Nederland/Komisija, Recueil*, II-4491. lpp., 181. punkts).
- 257 Tādēļ Vispārējai tiesai savas neierobežotās kompetences ietvaros ir jāizvērtē, vai dienā, kad tā pieņem savu nolēmumu, prasītājam ir uzlikts naudas sods, kura summa pareizi atspoguļo attiecīgā pārkāpuma smagumu un ilgumu, līdz ar to šie naudas sodi ir samērīgi salīdzinājumā ar kritērijiem, kas paredzēti Regulas Nr. 1/2003 23. panta 3. punktā (šajā ziņā skat. Vispārējās tiesas 1999. gada 11. marta spriedumu lietā *T-156/94 Aristrain/Komisija, Recueil*, II-645. lpp., 584.–586. punkts, un 2003. gada 9. jūlija spriedumu lietā *T-220/00 Cheil Jedang/Komisija, Recueil*, II-2473. lpp., 93. punkts).
- 258 Tomēr ir jāuzsver, ka neierobežotās kompetences īstenošana nav pielīdzināma pārbaudei pēc savas ierosmes, un jāatgādina, ka Savienības tiesās notiek uz sacikstes principa balstīta tiesvedība (iepriekš 162. punktā minētais spriedums lietā *Chalkor/Komisija*, 64. punkts).
- 259 Jāatgādina, ka, lai aprēķinātu prasītājam uzliktā naudas soda summu, Komisija saistībā ar pārkāpuma smagumu ir ņemusi vērā 18 % no parafina vaska pārdošanas vērtības gadā un 15 % no ogļu putekļu vaska pārdošanas vērtības gadā. Šādi aprēķinātās summas pārkāpuma ilguma dēļ tika sareizinātas ar koeficientu 10 parafina vaska gadījumā un koeficientu 5 ogļu putekļu vaska gadījumā. Kopumā, ieskaitot “ienākšanas maksājumu”, kas piemērots sakarā ar pārkāpuma smagumu, kura likme bija arī 18 % no parafina vaska pārdošanu vērtības un 15 % no ogļu putekļu vaska pārdošanu vērtības, Komisija ir izmantojusi reizinātāju 11 parafina vaska gadījumā un reizinātāju 6 ogļu putekļu vaska gadījumā.

- 260 Ir jāatgādina, ka prasītāju piedalīšanās pārkāpumā nav pierādīta saistībā ar periodu no 2002. gada 2. janvāra līdz 30. jūnijam un ka saistībā ar šo periodu apstrīdētais lēmums ir jāatceļ attiecībā uz prasītājiem (skat. iepriekš 130. punktu). Tādēļ pēc šī perioda atņemšanas no prasītāju piedalīšanās pārkāpumā ilguma ir jāsamazina Komisijas izmantotie reizinātāji no 11 uz 10,5 parafina vaska gadījumā un no 6 uz 5,5 ogļu putekļu vaska gadījumā.
- 261 Tādējādi noteiktais koeficients neietekmē jaunās analīzes rezultātu, kuru Komisija eventuāli veiktu pēc šī sprieduma saistībā ar prasītāju vainošanu *Shell & Dea Oil* izdarītajā pārkāpumā.
- 262 Turklāt saistībā ar naudas soda daļu, kurš uzlikts par periodu no 1992. gada 3. septembra līdz 2002. gada 2. janvārim, īstenojot savu neierobežoto kompetenci, Vispārējā tiesa uzskata, ka prasītājiem uzliktā naudas soda summa ir atbilstoša, ņemot vērā izdarītā pārkāpuma smagumu un ilgumu.
- 263 Ņemot vērā iepriekš minēto, naudas sods tiek noteikts EUR 35 888 562 apmērā.

Par tiesāšanās izdevumiem

- 264 Atbilstoši Reglamenta 87. panta 3. punktam, ja abiem lietas dalībniekiem spriedums ir daļēji labvēlīgs un daļēji nelabvēlīgs, Vispārējā tiesa var nolemt, ka tiesāšanās izdevumi ir jāsadala vai ka lietas dalībnieki sedz savus tiesāšanās izdevumus paši.
- 265 Šajā lietā Vispārējā tiesa ir akceptējusi vienīgi prasītāju pirmā pamata otro daļu. Līdz ar to tām uzliktais naudas sods tika samazināts par 4,1 %. Tādēļ būtu taisnīgi izvērtēti lietas apstākļi, ja nolemtu, ka prasītājas sedz četras piektdaļas savu tiesāšanās izdevumu un atlīdzina četras piektdaļas Komisijas tiesāšanās izdevumu. Komisija sedz vienu piektdaļu no saviem tiesāšanās izdevumiem un atlīdzina vienu piektdaļu no prasītāju tiesāšanās izdevumiem.

Ar šādu pamatojumu

VISPĀRĒJĀ TIESA (trešā palāta)

nospriež:

- 1) atcelt Komisijas 2008. gada 1. oktobra Lēmuma C(2008) 5476, galīgā redakcija, par procedūru saskaņā ar [EKL] 81. pantu un EEZ līguma 53. pantu (Lieta COMP/39.181 – Sveču vasks) 1. pantu, ciktāl Eiropas Komisija ir konstatējusi, ka *RWE AG* un *RWE Dea AG* bija piedalījušās pārkāpumā pēc 2002. gada 2. janvāra;
- 2) *RWE* un *RWE Dea* uzliktā naudas soda summa ir EUR 35 888 562;
- 3) pārējā daļā prasību noraidīt;
- 4) Komisija sedz vienu piektdaļu no saviem tiesāšanās izdevumiem un atlīdzina vienu piektdaļu no *RWE* un *RWE Dea* tiesāšanās izdevumiem. *RWE* un *RWE Dea* sedz četras piektdaļas savu tiesāšanās izdevumu un atlīdzina četras piektdaļas Komisijas tiesāšanās izdevumu.

Czúcz

Labucka

Gratsias

Pasludināts atklātā tiesas sēdē Luksemburgā 2014. gada 11. jūlijā.

[Paraksti]

Satura rādītājs

Tiesvedības rašanās fakti un apstrīdētais lēmums	1
1. Administratīvais process un apstrīdētā lēmuma pieņemšana	2
2. RWE grupas un kopuzņēmuma Shell & Dea Oil struktūra	4
Tiesvedība un lietas dalībnieku prasījumi	5
Juridiskais pamatojums	5
1. Pirmais pamats par to, ka esot kļūdaini konstatēta ekonomiskā vienība starp prasītājām un Dea Mineraloel vai Shell & Dea Oil	6
Ievada apsvērumi	6
Pirmais pamats par prasītāju saukšanu pie atbildības par pārkāpumu, ko izdarīja Dea Mineraloel (periods pirms 2002. gada 2. janvāra)	7
Par apstrīdēto lēmumu	7
Par ekonomiskās vienības starp mātesuzņēmumu un meitasuzņēmumu pastāvēšanas prezumpciju	8
Par prasītāju argumentiem prezumpcijas atspēkošanai	9
– Par Dea Mineraloel operacionālo autonomiju	10
– Par ietekmes uz darbībām, kas saistītas ar parafīna vasku, neesamību un šo produktu pārdošanas nelielo procentuālo daļu Dea Mineraloel apgrozījumā	11
Par apgalvoto prasītāju atbildību bez vainas	12
Par otro daļu saistībā ar to, ka prasītājas ir sauktas pie atbildības par pārkāpumu, ko izdarījusi Shell & Dea Oil (periods no 2002. gada 2. janvāra līdz 30. jūnijam)	13
Par kopēju kontroli un kopēju izšķirošo ietekmi uz kopuzņēmuma komerciālo rīcību	17
Par Komisijas konstatācijas par RWE un Shell saukšanu pie atbildības par Shell & Dea Oil izdarīto pārkāpumu pamatotību	19
2. Otrais pamats par 2002. gada paziņojuma par sadarbību nepiemērošanu attiecībā uz prasītājām ...	21
Pirmā daļa par Shell lūguma par sadarbību neattiecināšanu uz prasītājām	22
Par apstrīdēto lēmumu	22
Pirmais pamats par Shell piešķirtā atbrīvojuma no naudas soda neattiecināšanu uz Dea Mineraloel izdarīto pārkāpumu	22
Otrais iebildums par atbrīvojuma, kas piešķirts Shell, no naudas soda neattiecināšana saistībā ar Shell & Dea Oil izdarīto pārkāpumu	25

Otrā daļa par prasītāju tiesībām uz pilnīgu atbrīvojumu no naudas soda vai būtisku tā samazinājuma saskaņā ar 2002. gada paziņojumu par sadarbību	25
Trešā daļa par prasītāju tiesību uz aizstāvību pārkāpumu	27
3. Trešais pamats par apgrozījuma, kas ņemts vērā, aprēķinot prasītājām uzliktā naudas soda summu, noteikšanu	28
Pirmā daļa par apstrīdētā lēmuma nepietiekamu pamatojumu saistībā ar prasītāju īstenotās pārdošanas vērtības aprēķināšanu	28
Pirmais pamats par apstrīdētā lēmuma nepietiekamu pamatojumu saistībā ar to, ka tika izvēlēts pēdējos trīs piedalīšanās pārkāpumā gados īstenotās pārdošanas vērtības vidējais rādītājs	29
Otrais iebildums par apstrīdētā lēmuma nepietiekamu pamatojumu saistībā ar pārdošanu vērtības noteikšanu	30
Otrā daļa par samērīguma principa un Regulas Nr. 1/2003 pārkāpumu, nosakot prasītājām uzliktā naudas soda summu	32
Par atskaites perioda izvēli (1999.–2001. kalendārais gads)	32
Par Shell iesniegto skaitļu ņemšanu vērā	34
Trešais pamats par vienlīdzīgas attieksmes principa un 2006. gada pamatnostādņu pārkāpumu	35
4. Par neierobežotās kompetences īstenošanu un naudas soda galīgās summas noteikšanu	37
Par tiesāšanās izdevumiem	38